

UiO : **Det juridiske fakultet**

Leverandørens arbeidsplikt i NTK 15

Arbeidspliktens innhold og hvordan arbeidsplikten påvirkes av ulike utviklinger

Kandidatnummer: 517

Leveringsfrist: 25.04.2023

Antall ord: 16 314

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Terminologi.....	2
1.3	Fremstillingens struktur	2
1.4	Metode	3
2	BAKGRUNN OG UTVIKLING AV NTK 15	4
2.1	Oversikt.....	4
2.2	NTK 15	4
2.3	Bakgrunn og utvikling av NF-familien.....	5
2.4	Ulike tilvirkningskontrakter	6
2.5	Rettskilder ved tolkning av NTK 15	7
3	UTGANGSPUNKTET FOR ARBEIDSPLIKTEN I NTK 15.....	8
3.1	Avtale.....	8
3.2	Grunnlaget for arbeidsplikten i NTK 15	8
3.3	Innhold i den kontraktsfestede arbeidsplikten: kvalitet, kvantitet og tid	9
4	ENDRINGSMEKANISMENS SYSTEM I NTK 15	11
4.1	Oversikt.....	11
4.2	Endringsmekanismen	11
4.2.1	Endringsadgangen i NTK 15	11
4.2.2	Behovet for en endringsmekanisme	13
4.2.3	Hva kan endres?.....	15
4.2.4	Prosessen ved endringer	15
4.3	Preklusive frister	16
4.3.1	Preklusive frister i NTK 15	16
4.3.2	Utvikling fra NTK 07	17
5	ARBEIDSPLIKT VED ENDRINGSORDRE OG OMTVISTET ENDRINGSORDRE	19
5.1	Problemstilling	19
5.2	Vurdering av art. 13.4 fjerde ledd	19
5.3	Konklusjon.....	20
6	ARBEIDSPLIKT VED INSTRUKS	22

6.1	Problemstilling	22
6.2	Forskjell mellom endringsordre og instruks	22
6.3	Formkrav til instruks	23
6.4	Fører arbeidsplikt ved instruks til at selskapet kan misbruke sin instruksjonsmyndighet?	24
6.5	Anvendelsesområde for art. 12.1 tredje ledd	25
6.6	Konklusjon	26
7	ARBEIDSPLIKT VED ENDRINGSORDREKRAV	27
7.1	Problemstilling	27
7.2	Utgangspunkt	27
7.3	Hva pålegger arbeidsplikt ved uekte endringer?	28
7.3.1	Hva er uekte endringer?	28
7.3.2	Nye myndighetskrav	29
7.3.3	Force Majeure	30
7.3.4	Selskapets mislighold	32
7.3.5	Forutsetningssvikt – bristende forutsetninger	34
7.3.6	Delkonklusjon	35
7.4	Endringsordrekraavets virkning for fremtidig arbeidsplikt	35
7.5	Konklusjon	36
8	ARBEIDSPLIKTENS GRENSER	39
8.1	Problemstilling	39
8.2	Art. 12.1 tredje ledd	39
8.2.1	Hva kan partene med rimelighet regne med?	39
8.2.2	Tidspunkt for endring	41
8.2.3	Leverandørens kapasitet	42
8.3	Behandling av arbeidspliktens grense i NS 8407	43
8.4	Vurdering av arbeidspliktens grenser	44
8.5	Konklusjon	46
9	ARBEIDSPLIKT ETTER LEVERING AV KONTRAKTSGJENSTANDEN	47
9.1	Problemstilling	47
9.2	Leverandørens naturaloppfyllelsesplikt	47
9.3	Konklusjon	49
10	AVSLUTNING	50
	LITTERATURLISTE	51

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet i oppgaven er leverandørens arbeidsplikt i Norsk Totalkontrakt 2015 (heretter NTK 15). NTK 15 er en fornyelse av NTK 07 som frem til 2015 var den mest utbredte standardkontrakten for leveranse av større komponenter til produksjon av petroleumsforekomster på norsk sokkel. Ved benyttelsen av NTK 15 er det leverandøren som står for prosjektering, innkjøp, arbeid og installasjon. I tilvirkningsprosjekter er det en tilvirker (leverandør) som tar på seg et oppdrag for en bestiller (selskapet). Oppdraget går ut på å produsere og lage et ferdig produkt eller en komponent som skal brukes i et større prosjekt. Det vil ofte være snakk om svært omfattende prosjekter, som både er tidkrevende og har en stor økonomisk ramme.

Plikten leverandøren har til å utføre arbeidet har en sentral rolle i NTK 15. Utgangspunktet for leverandørens arbeidsplikt er at leverandøren påtar seg leveranse av en nærmere spesifisert kontraktsgjenstand. Avtalen mellom partene skaper en kontraktsfestet arbeidsplikt for leverandøren. Selskapet har en vidtrekkende endringskompetanse, som innebærer en rett til å ensidig endre innholdet i leverandørens forpliktelser. En del av oppgaven vil være å navigere rundt i de forskjellige bestemmelsene for å klargjøre leverandørens arbeidsplikt. Arbeidsplikten er ikke definert i kontrakten, noe som betyr at det kan være vrient å vite eksakt hva arbeidsplikten gjelder, og hvor langt den rekker. Endringsreglene anvendes også på en rekke andre forhold enn de egentlige, tilsiktede endringene.

Hovedformålet med denne fremstillingen er å kartlegge innholdet i leverandørens arbeidsplikt, og drøfte hvordan arbeidsplikten blir påvirket av forskjellige utviklinger. For å belyse temaet på best mulig måte vil arbeidsplikten bli fremstilt gjennom forskjellige utviklinger i kontrakten. Det vil dermed være lettere å analysere betydningen av ulike utviklinger i kontrakten, og på denne måten etablere arbeidspliktens innhold. Den kontraktsfestede arbeidsplikten vil bli behandlet, men det er i hovedsak arbeidsplikt ved endringer og uenighet som vil bli behandlet. Arbeidspliktens grenser og rekkevidde vil også bli drøftet, da dette er temaer som har stor praktisk betydning for leverandøren.

1.2 Terminologi

Jeg vil bruke de samme standarduttrykkene som benyttes i NTK 15. Dette gjøres for å være så presis som mulig i fremstillingen, samtidig som det vil være enklere å følge resonnementene med uttrykk som brukes i kontrakten. Jeg vil operere med begrepene «selskapet» og «leverandør» for bestiller og tilvirker. Det vil henvises til ulike kontrakter gjennom oppgaven. Kontraktene vil bli henvist til ved sine forkortelser, slik som NTK 15. Ved henvisning til «kontrakten», vil det bety NTK 15. I fremstillingen vil standardformuleringen «justering i tid/pris» brukes. Med dette menes det justering i fremdriftsplanen, og krav på justering i prisen. Dette er en formulering som brukes flittig i litteraturen, og vil være en smidig måte å henvise til beskrivelsen over.

1.3 Fremstillingens struktur

For å besvare problemstillingene som reises, vil det være nødvendig å se arbeidsplikten i sammenheng med resten av kontrakten. For å forstå arbeidsplikten, må man også forstå systematikken i NTK 15 på et overordnet nivå. Det vil derfor være nødvendig å gi en innføring i de sentrale mekanismene i NTK 15. På denne måten vil man få en bedre forståelse av leverandørens arbeidsplikt og hvilke problemer som kan oppstå. Jeg vil også vise til andre tilvirkningskontrakter for å vise hvordan endringsmekanismen og arbeidsplikten er håndtert der.¹ Dette gjøres for å få en dypere forståelse av hvorfor kontrakten er utformet som den er, samtidig som det kan være nyttig å se til andre kontrakter og andre områder når man skal drøfte ulike problemstillinger.

Det overordnede temaet i denne fremstillingen er arbeidspliktens innhold i NTK 15, og hvordan arbeidsplikten påvirkes av ulike utviklinger. Med utviklinger menes forskjellige situasjoner som kan oppstå under kontraktsperioden. Dette inkluderer både tilsiktede og utilsiktede utviklinger. Endringsordre og omtvistet endringsordre vil bli behandlet i samme punkt.² Problemstillingen her vil være med på å illustrere innholdet i arbeidsplikten, og samtidig vise hvor stor påvirkningsmulighet selskapet har i kontraktsforholdet. En utvikling som behandles grundig er hvor selskapet utsteder instruks.³ Videre vil endringsordrekravets betydning for arbeidsplikten

¹ Se pkt. 2.4

² Se pkt. 5

³ Se pkt. 6

bli behandlet grundig.⁴ Under denne delen vil også utilsiktede situasjoner behandles.⁵ Arbeidspliktens grenser ved endringer vil problematiseres og vurderes.⁶ Til slutt vil arbeidsplikten etter levering av kontraktsgjenstanden drøftes, som er med på å illustrere den tidsmessige dimensjonen i arbeidsplikten.⁷ Negative endringer vil ikke bli behandlet, da andre temaer er vurdert som mer sentrale opp mot fremstillingens formål. Noen spørsmål vil bli behandlet grundigere enn andre. Det vil ikke være plass til å drøfte alle spørsmål som omhandler arbeidsplikten. Det er derfor gjort en grundig vurdering på hvilke problemstillinger som skal reises, og hvor mye plass som skal vies til de ulike delene av fremstillingen.

1.4 Metode

Oppgaven er rettsdogmatisk, og søker å finne innholdet i leverandørens arbeidsplikt i NTK 15. I rettspraksis har Høyesterett uttalt at det må foreligge sterke grunner for å fravike tolkningsalternativet som er i tråd med en objektiv språklig forståelse av ordlyden.⁸ Det klare utgangspunktet ved tolkningen av fremforhandlede standardvilkår, er dermed en objektiv språklig forståelse av ordlyden. Spesielt for NTK 15 og andre standardkontrakter er at de er fremforhandlet av bransjerepresentanter.⁹ Kontrakten er fremforhandlet gjennom en rekke revisjoner, og ordlyden er dermed godt gjennomarbeidet som følge av flere revisjoner. Andre kilder vil også være til hjelp ved tolkningen av kontrakten. Det skal imidlertid klare holdepunkter til for å avvike fra slik gjennomarbeidet ordlyd som NTK 15 er gjenstand for. Fremstillingen vil derfor i stor grad bygge på en objektiv tolkning av ordlyden i de aktuelle bestemmelsene.

⁴ Se. Pkt. 7

⁵ Se pkt. 7.3

⁶ Se pkt. 8

⁷ Se pkt. 9

⁸ Jf. Rt. 2010 s. 1345 avsnitt 59

⁹ Jf. Rt. 2010 s. 1345 avsnitt 59

2 Bakgrunn og utvikling av NTK 15

2.1 Oversikt

I dette punktet skal jeg gi en kort fremstilling av NTK 15 og andre tilvirkningskontrakter. Dette punktet er ment som en introduksjon, hvor jeg presenterer NTK 15 og samtidig viser hvordan kontrakten har blitt utviklet gjennom en årrekke. Jeg vil først gi en kort innledning av NTK 15, ettersom det er denne kontrakten oppgaven tar utgangspunkt i. Jeg vil deretter beskrive utviklingen og bakgrunnen for NF-familien. Videre vil jeg gi en fremstilling av ulike tilvirkningskontrakter som NTK 15 er en del av. Til slutt vil rettskilder ved tolkningen av NTK 15 behandles.

2.2 NTK 15

NTK 15 faller under samlebetegnelsen tilvirkningskontrakter. En tilvirkningskontrakt betegner de situasjoner hvor selskapet inngår en kontrakt med leverandøren om å produsere noe frem i tid. Forskjellen mellom NTK 15 og NF 15 er at NTK 15 er en totalkontrakt hvor leverandøren står for både prosjektering og utførelsen av arbeidet.¹⁰ Forskjellen på en ren tilvirkningskontrakt og en totalkontrakt er derfor prosjekteringen, som leverandøren har ansvar for i NTK 15.¹¹ Felles for alle tilvirkningskontrakter er at en bestiller ønsker et produkt som en tilvirker får ansvar for å produsere. I offshoreindustrien vil det ofte være snakk om avanserte prosjekter, som må utvikles til hvert enkelt prosjekt. Partene i slike prosjekter kan typisk være et oljeselskap som ønsker noe produsert, og tar kontakt med en totalleverandør. Partene kan for eksempel være Equinor (selskapet) som inngår en avtale med Aker Solutions (leverandør) om å ferdigstille en modul til en ny oljeplattform. NTK 15 stiller høye krav til selskapet, og spesielt til leverandøren. Partene er profesjonelle, og er klar over de høye kravene, som også innebærer en høy risiko hvis noe skulle gå galt.

Kontraktens struktur er bygget opp gjennom avtaledokumentet, kontraktsvilkår og ulike vedlegg. Kontraktsvilkårene oppstiller alminnelige regler for kontraktsforholdet. Dette gjelder både alminnelige plikter, mislighold og ansvar, som er standardvilkår som ikke fremforhandles. Vedleggene fastsetter partenes ytelser og funksjonsfordelingen mellom partene i det individuelle kontraktsforholdet. De mest sentrale vedleggene er Vedlegg A – Arbeidsbeskrivelsen, Vedlegg

¹⁰ Kaasen (2018) s. 75

¹¹ Kaasen (2018) s. 75

B – Vederlaget, Vedlegg C – Fremdriftsplanen, Vedlegg E – Selskapets dokumenter (spesifikasjon og tegning) og Vedlegg F – Selskapets ytelser, jf. art. 2.1.

I NTK 15 finnes det en omfattende og komplisert endringsmekanisme, som gjør det mulig for selskapet å gjøre endringer i leverandørens forpliktelser. Endringsmekanismen er koblingen mellom arbeidsplikt og krav på justering av tid/pris, og er selve nøkkelen til å håndtere store prosjekter hvor endringer gjøres hele tiden. Uten en endringsmekanisme ville slike prosjekter føre til en stor uforutsigbarhet for begge parter, hvor konsekvensen kan være at hele prosjektet kollapser.¹² Endringsmekanismen vil bli behandlet senere i fremstillingen.¹³

2.3 Bakgrunn og utvikling av NF-familien

På slutten av 70-tallet, samtidig som den tidlige fasen av utbyggingsprosjekter på norsk sokkel, startet utviklingen av standardisering og balansering av vilkår for fabrikkkontrakter. Tidligere benyttet operatørene sine egne kontraktvilkår, som norske leverandører oppfattet som fremmed og ubalansert i forhold til norske kontraktstradisjoner. Behovet for en standardisering av kontraktvilkår for offshore fabrikkarbeider var stort. Dette førte til at MVL¹⁴ og NIFO¹⁵ i 1981 gikk i forhandlinger med sikte på å fremforhandle en «modellkontrakt» eller «modellklausuler» for offshore fabrikkarbeider. Dette førte i 1983 til «North Sea Offshore Lump Sum Construction Contract», omtalt som «MVL/NIFO».¹⁶ Man så raskt et behov for en justering i forhold til flere vilkår, spesielt i forhold til endringer under arbeidet. 14. mai 1987 var standarden klar, under navnet Norsk Fabrikkkontrakt 1987.

I 1987 kom den første NF-standard, som skulle være den første av flere reviderte utgaver. I 1992 kom den første reviderte utgaven av NF 87, hvor det var gjort noen små endringer fra NF 87. Utover 90-tallet ble det vanligere at leverandøren påtok seg større leveranser hvor han også hadde ansvar for innkjøps- og prosjekteringsfunksjoner.¹⁷ Dette resulterte i NTK 2000. NTK 2000 ble så revidert og resulterte i NF 05, NTK 2005 og NTK 2005 MOD, hvor sistnevnte var en ny standard som gjaldt modifikasjonsarbeider. På samme tid ble også NSC 05 utviklet ved

¹² Kaasen (2018) s. 377

¹³ Se pkt. 4

¹⁴ Mekaniske Verksteders Landsforening, nå en del av Norsk Industri

¹⁵ Norsk Industriforening for Operatørselskaper, nå Norsk Olje og Gass

¹⁶ Kaasen (2018) s. 25

¹⁷ Kolrud (2000) s. 59-61

forhandlinger mellom Statoil og tre sentrale undervannsentreprenører. I 2007 ble NF og NTK revidert nok en gang. Utviklingen fra NF 87 til NF 07 og NTK 07 er preget av mindre justeringer og generelt få store forandringer.

2015-standarden som er den siste revisjonen i rekken, skiller seg ut ifra den tidligere utviklingen og revisjonen av NF-familien, ved at det har blitt gjort flere større endringer i standardkontraktene. De aktuelle endringene for fremstillingen vil bli behandlet senere.¹⁸ I NF-familien av 2015 finner man NTK 15, NF 15¹⁹, NTK 15 MOD²⁰ og NTK 15 MOD&MOD²¹. I tillegg til 2015-standardene, er også NIB 16²² og NSC 05²³ i NF-familien. Fellesnevneren for NF-familien er at disse standardkontraktene har samme grunntrekk, og stort sett samme regulering, som stammer fra den første NF-standarden fra 1987.²⁴

2.4 Ulike tilvirkningskontrakter

Ved totalentreprise på land benyttes ofte NS 8407 (Norsk standard 8407). NS-kontraktene benytter seg av mange av de samme mekanismene som NTK, i tillegg til spesialiserte bestemmelser som får anvendelse for prosjekter på land, som for eksempel bestemmelser om risiko for grunnforhold. NS-standarden har i likhet med NF-standarden gjennomgått flere revisjoner, hvor de siste kontraktene i rekken er NS 8407 og NS 8417.

Historisk sett har nye tilvirkningskontrakter blitt inspirert av andre tilvirkningskontrakter på forskjellige områder. Justeringene i endringsmekanismen i NS 8407 er i stor grad inspirert av NTK 07. NTK 15 har også tatt inspirasjon fra NS-standardene ved å implementere regelen om at omtvistet endringsordre anses utstedt ved unnlattelse om å besvare leverandørens endringsordrekrav innen 21 dager. Dette viser at ulike tilvirkningskontrakter blir inspirert og påvirket av hverandre, som igjen fører til et slags samarbeid på tvers av ulike sektorer. Dette gir en positiv utvikling og fører til en dypere forståelse av nye tilvirkningskontrakter på tvers av sektorer.

¹⁸ Se pkt. 4.3.2 og pkt. 6.1

¹⁹ Norsk Fabrikasjonskontrakt 2015

²⁰ Norsk Totalkontrakt Modifikasjon 2015

²¹ Norsk Totalkontrakt Modifikasjon modul og modifikasjon 2015

²² Norske Innkjøpsbetingelser 2016

²³ Norwegian Subsea Contract 2005

²⁴ Kaasen (2018) s. 21

2.5 Rettskilder ved tolkning av NTK 15

I utgangspunktet finnes det få rettskilder som behandler oppgavens problemstilling og tema. Den mest aktuelle kilden vil være NTK 15 selv.²⁵ Ettersom det tas utgangspunkt i NTK 15, vil det være primærkilden. En stor del av oppgaven vil være å tolke reglene om arbeidsplikten. Det vil derfor bli vist til ulik litteratur som kan være til hjelp. Litteraturen vil derfor supplere og hjelpe til ved tolkningen av ulike bestemmelser i kontrakten.

Tolkning av standardavtaler vil være forskjellig fra alminnelig avtaletolkning. Standardavtaler refererer her til fremforhandlede standarder, som NTK 15. Ved alminnelig avtaletolkning er utgangspunktet at partenes felles forståelse legges til grunn.²⁶ Dersom det ikke kan vises til en felles forståelse, må kontrakten tolkes ut ifra en naturlig språklig forståelse. Dette kalles objektiv tolkning.²⁷ NTK 15 er fremforhandlet av Norsk Industri og Norsk Olje og Gass. Det betyr at forhandlingspartene og kontraktspartene ikke blir de samme. Det kan derfor ikke utledes noen felles partsforståelse.²⁸ Siden det ikke finnes andre holdepunkter, vil utgangspunktet for tolkning av NTK 15 være en objektiv forståelse av ordlyden. I rettspraksis er det uttalt at det må «[...] foreligge sterke grunner for å fravike det tolkningsalternativ som følger av naturlig forståelse av ordlyden».²⁹ En naturlig forståelse av ordlyden tillegges derfor særlig vekt ved tolkningen av standardkontrakter.

Det finnes generelt lite rettspraksis på området, ettersom de fleste tvistene løses gjennom voldgiftsdommer eller ved ekspertavgjørelser. Det finnes mer rettspraksis ved landentreprise. Det kan derfor være aktuelt å se til avgjørelser derfra for å se om det finnes en overføringsverdi, eller andre momenter som kan brukes i spørsmål vedrørende arbeidsplikten i NTK 15.

Jeg vil i all hovedsak forholde meg til NTK 15 i denne fremstillingen, men det vil også henvises til, og hentes eksempler fra, litteraturen og andre tilvirkningskontrakter. Henvisningene til andre tilvirkningskontrakter vil brukes for å forklare og fremheve at det finnes forskjeller, men også vise til alternative innfallsvinkler som kan være med på å belyse temaet bedre.

²⁵ Kaasen (2018) s. 51

²⁶ Woxholth (2021) s. 481

²⁷ Woxholth (2021) s. 480

²⁸ Woxholth (2021) s. 519

²⁹ HR-2020-228-A avsnitt 50, med videre henvisninger til Rt. 2010 s. 1345 A (Oslo vei) avsnitt 59 og Rt. 2014 s. 5020 A (Repstad Anlegg) avsnitt 26

3 Utgangspunktet for arbeidsplikten i NTK 15

3.1 Avtale

Naturaloppfyllelsesplikten på grunnlag av avtale mellom partene er et grunnleggende kontraktsrettslig prinsipp. I kontrakten mellom partene forplikter leverandøren seg til å utføre et bestemt arbeid. Dette er grunnlaget for leverandørens arbeidsplikt. Leverandøren forplikter seg til å oppfylle avtalen ved å produsere kontraktsgjenstanden, mens selskapet forplikter seg til å betale for kontraktsgjenstanden som produseres. Ved store tilvirkningsprosjekter, som ofte er uforutsigbare, vil derfor den kontraktsfestede arbeidsplikten være gjenstand for problemer mellom partene. Det ligger uansett en forutsetning til grunn om å oppfylle kontrakten. For at avtalen skal opprettholdes, stilles det derfor høye krav til partene, spesielt til leverandøren som skal utføre arbeidet.

3.2 Grunnlaget for arbeidsplikten i NTK 15

Ved inngåelse av avtale på grunnlag av NTK 15, påtar leverandøren seg et betydelig ansvar ved å være ansvarlig for både prosjektering og gjennomføring av arbeidet. På denne måten er leverandøren forpliktet til å produsere og levere det som er kontraktsfestet mellom partene. Leverandøren har inngått avtale om å lage noe for selskapet. Del II i NTK 15 utgjør grunnlaget for utførelsen av arbeidet. Utgangspunktet for arbeidsplikten finner man i art. 4.1 i kontrakten, som sier at «Leverandøren skal utføre Arbeidet på en fagmessig og aktsom måte og i henhold til Kontrakten». Bestemmelsen har i seg selv liten selvstendig betydning, men stadfester den strenge arbeidsplikten til leverandøren.³⁰ Art. 4.1 sier lite om hva arbeidsplikten gjelder eller i hvor stor utstrekning arbeidsplikten kan påvirkes. Hvordan arbeidsplikten påvirkes av ulike situasjoner er regulert i andre bestemmelser, som jeg kommer tilbake til senere i fremstillingen.³¹

NTK 15 forutsetter et godt samarbeid mellom partene i kontraktsperioden, siden kontrakten ikke fastlegger alt av detaljer i forhold til leverandørens plikter. I utgangspunktet legger kontrakten opp til at leverandøren har valgmuligheter når det kommer til utførelsen av arbeidet, så lenge det er innenfor kontraktens grenser.³² Det kan derfor oppstå spørsmål om i hvilken grad selskapet kan instruere leverandøren i forhold til utførelsen av det kontraktsfestede arbeidet.

³⁰ Bjerkem (2018) s. 45

³¹ Se pkt. 5-8

³² Kaasen (2018) s. 121

Etter art. 16.1 første ledd første punktum, er det klart at selskapet har adgang til å gi «[...] instruks [...] om utførelsen av et nærmere bestemt arbeid». Dette viser at selskapet har instruksjonsrett, og kan instruere leverandøren til å gjøre arbeidet på en annen måte enn leverandøren ville gjort. Et eksempel kan være at det ikke er spesifisert i kontrakten hvilken farge det skal være på en komponent i en modul. Selskapet kan med hjemmel i art. 16.1 instruere leverandøren til å bruke en bestemt farge. Dersom leverandøren allerede har brukt en annen farge på komponenten, vil spørsmålet bli om instruksjonen om å bruke en spesifikk farge vil være en endring av det kontraktsfestede arbeidet. Denne viktige forskjellen vil bli diskutert senere i fremstillingen.³³

3.3 Innhold i den kontraktsfestede arbeidsplikten: kvalitet, kvantitet og tid

Selv om det er vanskelig å definere akkurat hva leverandørens arbeidsplikt innebærer, er det noen krav som stilles til utførelsen av arbeidet. Det stiles krav til kvalitet, kvantitet og tid. Et viktig skille når man snakker om arbeidsplikt er arbeidsplikt etter kontrakten, og arbeidsplikt som følge av ulike utviklinger. I dette punktet er det arbeidsplikten etter kontrakten som er temaet.

I art. 4.1 står det at leverandøren skal «[...] utføre Arbeidet [...]». Arbeidet er ikke klart definert. Det kommer frem at HMS og samarbeid med selskapets representant er en del av arbeidet, jf. art. 4.1 bokstav a og b. I art. 1.1 er arbeidet definert som «Alt arbeid som Leverandøren skal utføre eller besørge utført i henhold til kontrakten». Det er klart at arbeidet kan omfatte mange forskjellige forhold, så lenge det ligger innenfor kontraktens grenser.

Det stilles krav til kvalitet av arbeidet gjennom at arbeidet skal utføres på en «[...] fagmessig og aktsom måte og i henhold til kontrakten», jf. art. 4.1. Dette viser at leverandøren er nødt til å produsere et produkt som står til selskapets forventninger, og som også utføres etter bransjestandarder, jf. ordlyden «fagmessig». Det stilles også krav til sikkerheten ved ordlyden «aktsom måte». I art. 4.1 bokstav a står det at leverandøren skal «prioritere sikkerhetsmessige forhold høyt for å ivareta liv, helse, eiendom og miljø». Dette viser at ordlyden «aktsom måte» gjelder mer enn kun sikkerhet. Det stilles også krav til at det skal gjøres på en aktsom måte i forhold til «eiendom og miljø». Dette viser at leverandørens plikter i stor grad legger opp til at kvaliteten på arbeidet må oppfylle kontraktens krav. Det legges dermed opp til at både

³³ Se pkt. 6.2

kontraktsgjenstanden og selve arbeidet skal være av en viss kvalitet. Arbeidsplikten dekker dermed både selve arbeidet på kontraktsgjenstanden, men arbeidsplikten må også utføres på en viss måte.

Det er klart at selskapet har rett til å heve kontrakten dersom det er vesentlig avvik fra HMS-kravene kontrakten foreskriver, jf. art. 26.1 bokstav e. Ved en antitetisk tolkning av art. 26.1 bokstav e, kan man dermed utlede plikten leverandøren har til å utføre arbeidet innenfor en viss kvalitet og standard.

Videre stilles det også krav til kvantitet når det gjelder arbeidet. Dette kan også utledes av art. 4.1 ved at arbeidet skal utføres «[...] i henhold til kontrakten [...]». I kontraktens vedlegg A: Arbeidsbeskrivelsen, jf. art. 2.1, vil det være beskrevet hva som skal gjøres, herunder antall komponenter som skal produseres. Hvis partene har blitt enige om at leverandøren skal lage tre ventilblokker så holder det ikke å bare lage to. Arbeidet vil følgelig ikke være utført i henhold til kontrakten dersom antall komponenter produsert av leverandøren, ikke stemmer overens med de kvantitative rammene i kontrakten.

Til slutt vil også tid være av stor betydning for å «utføre arbeidet [...] i henhold til kontrakten», jf. art. 4.1. I vedlegg C: Fremdriftsplanen, jf. art. 2.1, vil det være definert når levering skal skje, når milepæler som er satt skal være oppfylt, og når ulike arbeider skal være ferdige i forhold til hverandre. Arbeidsplikten vil i stor grad være bundet til det tidsmessige aspektet ved arbeidet. Selskapet forventer at leverandøren leverer kontraktsgjenstanden innenfor den tidsrammen som er satt. Leverandøren har derfor ansvar for å gjøre det arbeid som er nødvendig for at kontraktsgjenstanden skal leveres i tide.

Det er en nær sammenheng mellom kvalitet, kvantitet og tid. Kontraktsgjenstanden(e) må svare til den kvalitet som selskapet ønsker, antallet må svare til det som er kontraktsfestet, og leverandøren må overholde de frister som er fastsatt. Hvis en eller flere av disse tre elementene misligholdes, kan leverandøren holdes økonomisk ansvarlig, jf. art. 24 og art. 25. Den kontraktsfestede arbeidsplikten inneholder derfor flere elementer som leverandøren må forholde seg til. Dette er utgangspunktet for arbeidsplikten, men som påpekt tidligere vil det i løpet av kontraktsperioden oppstå situasjoner som vil medføre endringer i den opprinnelige kontraktsfestede arbeidsplikten. Prosessen rundt endringene blir behandlet gjennom endringsmekanismen. Denne mekanismen vil bli behandlet i neste punkt.

4 Endringsmekanismens system i NTK 15

4.1 Oversikt

Målet med denne fremstillingen er å se på arbeidsplikten innhold og hvordan arbeidsplikten påvirkes av ulike utviklinger. For å gjøre dette er det nødvendig å gi en grundig fremstilling av hvordan endringsmekanismen i NTK 15 er utformet og fungerer. Det vil være nødvendig med god kunnskap og kjennskap til endringsmekanismen for å forstå, og analysere arbeidsplikten. Utgangspunktet mellom partene er at kontrakten stifter arbeidsplikt for leverandøren. Som nevnt tidligere, er dette regulert gjennom art. 4.1 i kontrakten. Endringsmekanismen blir først aktuell når det oppstår en situasjon som nødvendiggjør endringer fra den kontraktsfestede arbeidsplikten.

I dette punktet vil endringsmekanismens system i NTK 15 bli forklart og drøftet. Bestemmelsene i kontrakten er utgangspunktet for endringsmekanismen, og vil bli behandlet grundig. Behovet for endringsmekanismen vil bli drøftet, i tillegg til hva som kan endres. Det vil også bli en gjennomgang av prosessen ved endringer. Videre vil de strenge preklusive fristene bli behandlet, og hvilke sentrale endringer som er gjort i forhold til NTK 07.

Endringsmekanismen anvendes ikke bare når selskapet vil gjøre endringer i arbeidet, men kommer også til anvendelse på uforutsette situasjoner som kan oppstå. Videre i fremstillingen vil jeg se på hvordan arbeidsplikten påvirkes av ulike utviklinger.³⁴ Her er endringsmekanismen sentral. For å løse konkrete problemstillinger vil det derfor være viktig å gi en god fremstilling og forklaring av endringsmekanismen. En grunnleggende forståelse av endringsmekanismen vil være nødvendig for videre drøftelser av de forskjellige utviklingene som kan skje. Oversikten vil også være med på å belyse innholdet i arbeidsplikten.

4.2 Endringsmekanismen

4.2.1 Endringsadgangen i NTK 15

Art. 12.1 i kontrakten definerer generelt rammen for hvilke endringer selskapet kan pålegge leverandøren.³⁵ Art. 12.1 første ledd sier at «Selskapet har rett til å gi pålegg om slike Endringer av Arbeidet som etter Selskapets oppfatning er ønskelig». Bestemmelsen i seg selv gir kun en

³⁴ Se pkt. 5-8

³⁵ Kaasen (2018) s. 382

generell ramme for endringer som selskapet ensidig kan pålegge leverandøren, og sier ikke noe om hvilke faktiske endringer som kan gjøres. Ut ifra en objektiv vurdering av ordlyden «endringer av arbeidet», tyder det på at det kun kan gjøres endringer i selve arbeidet. Det er ikke noen andre holdepunkter i ordlyden som taler for at det skal kunne pålegges endringer som handler om noe annet enn selve utførelsen av arbeidet.

Endring av arbeid er definert i kontrakten, jf. art. 1.4. Her fremkommer det at «Endring av Arbeidet betyr endring av Arbeidet, Arbeidsbeskrivelsen, Fremdriftsplanen, Selskapets Dokumenter, Selskapets Ytelser og Leverandørens Spesifikasjon etter reglene i art. 12 til 16.». Bestemmelsen viser at «Endring av Arbeidet» i realiteten strekker seg en del lenger enn det ordlyden skulle tilsi. Dette fastsetter selskapets vide adgang til å pålegge leverandøren å gjøre endringer i arbeidet. Siden ordlyden er definert i art. 1.4, er det klart at det kan pålegges endringer etter art. 12.1 første ledd, som handler om mer enn bare arbeidet.

I forlengelse av rammen for endringer som selskapet kan pålegge leverandøren i art. 12.1, sier art. 15.1 at «Ved mottagelsen av en Endringsordre eller instruks som nevnt i art. 16.1 skal Leverandøren uten ugrunnet opphold iverksette denne, selv om Endringsordrens eller instruksens virkninger ennå ikke er fastsatt.». Dette er utgangspunktet for den såkalte «hoppeplikten» til leverandøren. Navnet illustrerer selskapets makt over leverandørens plikter. Dersom selskapet sier at leverandøren skal «hoppe», er leverandøren nødt til å gjøre som selskapet sier.

I art. 13.1 slås det fast at alle forpliktelser som leverandøren har forpliktet seg til i kontrakten «[...] gjelder også for Endring av Arbeidet, med mindre annet er avtalt». Dette viser at leverandøren har en plikt til å utføre de endringer som skjer underveis, så vell som de kontraktsfestede pliktene. I bestemmelsen finnes det en begrensning som sier «[...] med mindre annet er avtalt», jf. art. 13.1. Dette viser at det er avtalefrihet mellom partene når det kommer til virkninger av endringer i arbeidet, men som et klart utgangspunkt vil de samme forpliktelsene som er kontraktsfestet, også gjelde for endringer i arbeidet.

I art. 15.1 slås det fast at leverandøren er nødt til å iverksette eventuelle endringer som selskapet instruerer, selv om virkningene av endringen ikke er fastsatt. Dette fratår leverandøren muligheten til å presse selskapet med utsatt iverksettelse av arbeidet. Hoppeplikten fører til at selskapet kan pålegge leverandøren arbeidsplikt selv om virkningene av arbeidsplikten ikke er bestemt. Dette skiller seg fra grunnleggende kontraktsrettslige prinsipper, hvor det er vanlig at

begge partene må være enige om hvilken virkning endringer fra den opprinnelige kontrakten skal få.³⁶

På grunn av tilvirkningsprosjekters uforutsigbarhet og store ramme, er det helt nødvendig for selskapet å kunne pålegge leverandøren en plikt til å utføre arbeidet. Hoppeplikten kan begrunnes med effektivitetshensyn, som vil være et svært sentralt hensyn i omfattende prosjekter, hvor tid er en mangelvare. Hoppeplikten sørger for at arbeidet ikke stopper opp som følge av uenigheter mellom partene.

4.2.2 Behovet for en endringsmekanisme

I store prosjekter hvor NTK 15 benyttes, vil det oppstå endringer i løpet av kontraktperioden. Arbeidet starter ofte før prosjekteringen er helt ferdig, som fører til at selskapet kan komme på løsninger underveis som er mer hensiktsmessige. Det hender også at nye materialer blir tilgjengelige eller at nye arbeidsmetoder blir utviklet. Som argument for behovet for endringsmekanismen kan det også påpekes at det vil være vanskelig å regulere alle forhold presist og detaljert på prosjekteringsstadiet.³⁷ Det er derfor viktig for selskapet at det er mulig å gjøre endringer underveis i arbeidet. Endringsmekanismen er nøkkelen for at leverandøren skal få justert tid/pris ved tilsiktede og utilsiktede endringer av arbeidet.

Man ser et klart behov for en endringsmekanisme. Uten ville det oppstått store uklarheter mellom partene, og leverandøren ville mest sannsynlig hatt en mye svakere posisjon enn under NTK 15. Selskapet er ofte betydelig mer bemidlet enn leverandøren, noe som kunne ført til en ubalanse mellom partene. Et strengt og rigid system vil dermed være helt avgjørende for å lykkes med å ferdigstille store prosjekter med store økonomiske rammer og lite forutsigbarhet.

Endringsmekanismen gir selskapet en ensidig rett til å pålegge leverandøren å gjennomføre endringer. Dette kan umiddelbart oppfattes som en ubalansert løsning hvor selskapet sitter med makten, og kan pålegge leverandøren å gjøre endringer underveis i arbeidet. Kontrakten er utformet slik fordi det vil oppstå situasjoner hvor arbeidet må endres. Det kan være på grunn av uforutsette hindringer eller endrede omstendigheter som fører til at selskapet vil at leverandøren skal gjøre endringer i arbeidet. Endringsadgangen sørger for at selskapets grunnleggende

³⁶ Bjerkem (2018) s. 115

³⁷ Barbo (1997) s. 29-30

hensyn i kontraktsforholdet er ivaretatt ved at det er mulig å redefinere kravet til kontraktsgjenstanden etter at kontrakten er inngått, og arbeidet har startet.³⁸ I tilvirkningsprosjekter er det også vanlig at mange av aktivitetene eller prosjektene skjer parallelt, noe som kan begrunne behovet for fleksibilitet. Kaasen omtaler dette behovet for fleksibilitet som *dynamisk kontraktsrett* fordi det er snakk om «[...] et avtalt materielt og prosessuelt system for justering av opprinnelig kontraktsfastsatte rettigheter og plikter når en av kontraktspartene ensidig krever det [...]».³⁹

Motivet for endringene som pålegges av selskapet er stort sett tid eller penger. Endringen i arbeidet til leverandøren kan føre til at prosjektet kan ferdigstilles tidligere enn antatt, eller endringene kan føre til en bedre økonomisk løsning for selskapet. Et praktisk eksempel er: Etter at et nytt oljefelt er oppdaget og erklært kommersielt, er det viktig for selskapet å få bygd ut feltet raskest mulig for å sikre mest mulig avkastning på de omfattende investeringene. Samtidig som boringen foregår, og avtalen med leverandøren er inngått, vil man få en bedre forståelse av reservoaret. Dette fører til et sterkt behov for å kunne gjøre endringer underveis i prosjektet.⁴⁰ Samtidig kan det oppstå uforutsette situasjoner som gjør at selskapet er nødt til å gjøre endringer, som for eksempel ved nye lover som vil påvirke arbeidet, eller at oppfyllelsen rammes av force majeure. Dette kalles uekte endringer, og kan beskrives som situasjoner som medfører endringer for leverandøren, men som ikke er initiert av selskapet. Også i disse situasjonene blir endringsmekanismen brukt for å løse tvister som kan oppstå.

Endringsmekanismen i NF-familien har et stort nedslagsfelt som ikke bare brukes til å gjøre endringer som selskapet vil, men som også brukes i situasjoner som er ganske langt fra det styrende formål for reguleringen.⁴¹ Endringsmekanismen er på mange måter hjertet i NTK ved at endringsmekanismen blir koblet inn i svært mange situasjoner, og vil i stor grad påvirke utfallet av forskjellige situasjoner som kan oppstå.

³⁸ Kaasen (2018) s. 318

³⁹ Kaasen (2005) s. 241

⁴⁰ Bjerkem (2018) s. 115

⁴¹ Kaasen (2018) s. 311-312

4.2.3 Hva kan endres?

Utgangspunktet er at selskapet kan pålegge de endringer det ønsker.⁴² Selskapet har dermed en vid adgang til å instruere leverandøren til å gjøre endringer i arbeidet. I art. 1.4 er endring av arbeidet definert som «endring av Arbeidet, Arbeidsbeskrivelsen, Fremdriftsplanen, Selskapets Dokumenter, Selskapets Ytelser og Leverandørens Spesifikasjon etter reglene i art. 12 til 16». Dette viser den brede endringsadgangen, og at ordlyden «Endring av arbeidet» må tolkes utvidende. Endringsadgangen omfatter dermed mer enn ordlyden skulle tilsi.

Selskapet kan endre store deler av det kontraktsfestede arbeidet til leverandøren. Derimot er det ikke mulig for selskapet å ensidig endre selve kontraktsvilkårene, som for eksempel å øke ansvarsreglene ved mangler og forsinkelser eller å pålegge utvidete plikter.⁴³ Dette må eventuelt gjøres gjennom endringsavtale hvor begge parter må være enige. Selv om det er en svært vid adgang for selskapet til å gjøre endringer, finnes det begrensninger. I art. 12.1 tredje avsnitt i kontrakten kan det utledes en grense for hvilke endringer som kan gjøres. Denne grensen diskuteres senere i oppgaven.⁴⁴

4.2.4 Prosessen ved endringer

Selskapet har som påpekt tidligere en meget vid adgang til å pålegge leverandøren endringer i arbeidet. Ved endringer sender selskapet ut en endringsordre (VO) i henhold til art. 14.1. Leverandøren er pliktet til å gjennomføre endringene ved mottakelse av endringsordren, selv om konsekvensene i forhold til tid/pris ikke er avklart, jf. Art. 15.1. Utgangspunktet er at øvrige bestemmelser også er gjeldende for endringsarbeidet.⁴⁵ Spørsmålet om endringsordre eller instruks, vil ha betydning for leverandøren om hvorvidt han vil bli kompensert for arbeidet i forhold til tid/pris.⁴⁶

Dersom leverandøren mener det er en endring av arbeidet, må han utstede endringsordrekrav (VOR) til selskapet.⁴⁷ Ved utstedelse av endringsordrekravet må selskapet ta stilling til hvorvidt de er enige i om det er en endring, eller om de fastholder at det er en instruks. Dersom selskapet

⁴² Kaasen (2018) s. 324

⁴³ Kaasen (2018) s. 324

⁴⁴ Se. Pkt. 8

⁴⁵ Kaasen (2018) s. 319

⁴⁶ Se pkt. 6.2

⁴⁷ Se pkt. 7.2

er enig med leverandøren vil det bli utstedt en endringsordre hvor leverandøren har krav på justering i forhold til tid/pris.

Dersom selskapet er uenig i endringsordrekravet, vil de utstede en omtvistet endringsordre (DVO). En omtvistet endringsordre skaper arbeidsplikt for leverandøren, jf. art. 16.2 andre ledd. Hvis selskapet utsteder DVO, vil ikke leverandøren ha krav på vederlagsjustering før det er etablert at det faktisk var snakk om en endring i arbeidet.⁴⁸ En slik konflikt kan avgjøres i retten, men oftest oppnevnes det en ekspert, som kommer med en midlertidig avgjørelse om hvorvidt det er en instruks eller en endring, jf. art. 16.3 første ledd, første setning. Ofte blir den midlertidige avgjørelsen stående.

Prosessen i endringsmekanismen er som et pingpong-spill mellom selskap og leverandør, hvor begge parter må ta stilling til hva den andre parten mener og fremmer. Prosessen stiller høye krav til både selskapets og leverandørens kontraktsadministrasjon.⁴⁹ Denne samhandlingen frem og tilbake kan virke komplisert og unødvendig, men den sørger for at begge parter kan fremme sine krav. Enten partene blir enige eller ikke vil arbeidet fortsette, og de vil få en avgjørelse på tvisten.

4.3 Preklusive frister

4.3.1 Preklusive frister i NTK 15

I art. 16.1 andre ledd fremkommer det at «Dersom Leverandøren ikke har fremsatt Endringsordrekrav innen 21 Dager etter at selskapet har krevd et slikt arbeid utført på den måten som er nevnt i første avsnitt, taper han retten til å gjøre gjeldende at arbeidet er en Endring av Arbeidet». Dette viser at det er en streng preklusiv frist. Hvis fristen ikke overholdes, avskjæres leverandøren fra muligheten til å gjøre gjeldende at arbeidet i realiteten er en endring. Leverandøren må derfor være påpasselig med å sende endringsordrekrav i tide, hvis han mener at det er en endring i arbeidet og at han har krav på justering i tid/pris.

Den samme strenge fristen gjelder for selskapet ved mottagelse av et endringsordrekrav. Ved mottagelse av et endringsordrekrav skal selskapet ta stilling til om de mener det er en endring eller ikke. Mener selskapet at det faktisk er en endring, skal det utstedes endringsordre. Mener

⁴⁸ Kaasen (2018) s. 320

⁴⁹ Kaasen (2018) s. 460

derimot selskapet at arbeidet ikke innebærer en endring, skal det utstedes omtvistet endringsordre. Fristen for å svare leverandøren er 21 dager, jf. Art. 16.2 første ledd første setning. Videre kommer det frem at hvis ikke selskapet «har utstedt Endringsordre eller Omtvistet endringsordre innen 21 Dager etter mottak av Endringsordrekrav, skal Omtvistet Endringsordre anses utstedt», jf. Art. 16.2 første ledd femte setning. Dette fører til en forutsigbar løsning for leverandøren, i form av at innen 21 dager vet leverandøren hvordan selskapet stiller seg til endringsordrekravet.

Betydningen av å ikke overholde fristen på 21 dager er forskjellig for leverandøren og for selskapet. Hvis leverandøren ikke overholder fristen, taper han krav på justering i tid/pris. Dersom selskapet ikke overholder fristen, anses omtvistet endringsordre for å være utstedt. Det er derfor viktigere å overholde fristen for leverandøren, ettersom han har en betydelig større risiko ved å ikke overholde fristen. Forskjellen viser at det stilles høyere krav til leverandøren når det gjelder overholdelse av frister. Dette kan begrunnes med at det er leverandøren som er nærmest til å oppdage og identifisere forhold som kan føre til endringer i arbeidet. Dette virker som et sterkt insentiv for leverandøren til å sende endringsordrekrav i situasjoner hvor han mener at det foreligger en endring fra det kontraktsfestede arbeidet.

4.3.2 Utvikling fra NTK 07

I NTK 15 er som tidligere nevnt VOR-fristen 21 dager. Dette er en endring fra NTK 07, hvor man opererte med formuleringen «uten ugrunnet opphold». Denne formuleringen benyttes også i NS 8407, jf. NS pkt. 32.2 første ledd første setning. Fristen for selskapet til å svare på endringsordrekravet med enten endringsordre eller omtvistet endringsordre er også endret fra «ugrunnet opphold» til 21 dager. Endringene fører til at leverandøren har en tydeligere frist å forholde seg til.

Om selskapet ikke utsteder hverken endringsordre eller omtvistet endringsordre innen fristen, anses omtvistet endringsordre utstedt, jf. Art. 16.2 femte setning. Tidligere har selskapet kunne valgt å ikke svare på endringsordren til leverandøren. Dette har ført til usikkerhet hos leverandørens side i forhold til hva som skjer med endringsordrekravet. Dette er ikke lenger mulig, på grunn av mekanismen i kontrakten. Denne ordningen forhindrer dermed denne usikkerheten, ved at leverandøren får et konkret svar, senest innen 21 dager etter utstedelsen av endringsordrekravet.

I litteraturen er det stilt spørsmål ved om den strenge preklusive fristen kan føre til urimelige løsninger. Problematiseringen var at skarpe preklusjonsregler kan hindre helhetlige og rimelige løsninger. Det påpekes videre at domstoler bør respektere de strenge preklusjonsreglene som har blitt utviklet gjennom revisjoner over 30 år. Det konkrete spørsmålet om rimelighet må ses i sammenheng med hele systemet og ikke skilles ut som et konkret spørsmål i en situasjon.⁵⁰

Sett i sammenheng med hele endringsystemet vil de strenge preklusjonsreglene være en forutsigbar løsning for begge parter. For at endringsmekanismens system skal fungere optimalt, stilles det et høyt krav til profesjonalitet hos partene. Hvis ikke fristene overholdes, kan det ha store økonomiske konsekvenser for partene, og spesielt for leverandøren i tilfeller hvor endringsordrekrav utstedes for sent. Begge parter vil dra nytte av å følge reglene i endringsmekanismens system. Systemet er komplisert og omfattende, men til gjengjeld vil det skape klarhet og forutsigbarhet for begge parter.

⁵⁰ Kaasen (2018) s. 377-378

5 Arbeidsplikt ved endringsordre og omtvistet endringsordre

5.1 Problemstilling

Ettersom både endringsordre og instruks skaper arbeidsplikt etter art. 15.1, vil arbeidsplikten være den samme for leverandøren ved endringsordre og omtvistet endringsordre.⁵¹ Forskjellen ligger i at leverandøren vet at han har krav på justering av tid/pris dersom selskapet utsteder endringsordre. Ved at selskapet utsteder omtvistet endringsordre, som følge av leverandørens utstedelse av endringsordrekrav, er leverandøren usikker på om han har krav på justering av tid/pris. Forskjellen har derfor kun betydning for justering av tid/pris, og har ikke betydning for arbeidsplikten, som forblir den samme ved utstedelse av endringsordre eller omtvistet endringsordre.

Den pålagte arbeidsplikten for leverandøren ved endring av arbeidet, forutsetter at formkravene til endringsordre og omtvistet endringsordre er oppfylt, og at endringen er innenfor selskapets endringsadgang, jf. art. 12.1 tredje ledd.

Leverandørens arbeidsplikt ved endringsordre og endringsordrekrav er på det rene. Problemmstillingen er om selskapet har adgang til å pålegge leverandøren å gjøre endringer av arbeidet, uten å akseptere justering i fremdriftsplanen. Dette vil være av stor praktisk betydning, da selskapet ofte har mer penger enn tid.⁵² Vurderingen vil også gi innblikk i hvordan arbeidspliktens innhold i stor grad kan påvirkes av selskapet.

5.2 Vurdering av art. 13.4 fjerde ledd

Ordlyden i art. 13.4 fjerde ledd sier at «Med de begrensninger som følger av art. 12.1 kan Selskapet, uavhengig av om Leverandøren har oversendt et Endringsordrekrav eller ikke, kreve at Leverandøren setter i verk særlige tiltak for å unngå at et endringsarbeid får virkning på Fremdriftsplanen eller for å begrense konsekvenser av Selskapets endringer.».

Ut ifra en objektiv tolkning av «[...] særlige tiltak [...]», jf. art. 13.4 fjerde ledd første setning, tyder det på at leverandøren er pliktet til å gjennomføre tiltak som kan være av en viss størrelse. «Særlig» drar i retning av at tiltakene som selskapet kan pålegge leverandøren, kan være

⁵¹ Kaasen (2018) s. 489

⁵² Kaasen (2018) s. 423

forholdsvis store. Det er klart at tiltakene ikke kan gå utenfor selskapets endringsadgang i art. 12.1 tredje ledd, jf. ordlyden «Med de begrensninger som følger av art. 12.1». Denne grensen drøftes senere.⁵³ Det finnes dermed en terskel for hva «særlige tiltak» kan innebære, og det er klart at denne terskelen er forholdsvis høy.

Kaasen uttaler at selskapet kan unngå justering av fremdriftsplanen som endringen i utgangspunktet skulle medføre, ved å pålegge leverandøren å akselerere arbeidet.⁵⁴ Dette vil være av stor praktisk betydning for selskapet som dermed kan få leverandøren til å gjennomføre endringer i arbeidet, uten at det skal ta lenger tid. Denne adgangen fører til at selskapet i stor grad har makt over leverandørens arbeidsplikt, og at leverandøren i praksis må belage seg på at arbeidet når som helst kan endres etter selskapets ønske og behov.

Det kan innvendes at en slik adgang setter leverandøren i en svak posisjon. Leverandøren har ingen rett til å prioritere tid fremfor penger.⁵⁵ Hensynet til forutsigbarhet for leverandøren, står mot hensynet til selskapets behov for kontroll. Gjennom hele kontrakten er det klart at selskapet har et betydelig behov for å kunne kontrollere hva som skjer til enhver tid. Som påpekt tidligere, kan eventuelle forsinkelser få enorme økonomiske konsekvenser for selskapet. Derfor står hensynet om selskapets behov for kontroll og mulighet til å påvirke arbeidet, svært sterkt i NTK 15.

Det skal også sies at leverandøren selv har valgt å gå inn i kontraktsforholdet, og er klar over hvilken makt og endringsadgang selskapet har. Dersom leverandøren har kapasitet og tid, vil han også i de fleste tilfeller være positiv til mer arbeid.

5.3 Konklusjon

Det er klart at selskapet sitter med retten til å prioritere mellom tid og penger.⁵⁶ Etter en vurdering av art. 13.4 fjerde ledd, er det klart at selskapet har mulighet til å gi forseringspålegg til leverandøren. Forseringspålegget gis for at leverandøren skal iverksette tiltak som sørger for at endringene selskapet pålegger, ikke skal gå ut over fremdriftsplanen.

⁵³ Se pkt. 8

⁵⁴ Kaasen (2018) s. 432

⁵⁵ Kaasen (2018) s. 423

⁵⁶ Kaasen (2018) s. 432

Bestemmelsen illustrerer hvordan selskapet har adgang til å påvirke arbeidspliktens innhold. På grunn av godt forankrede hensyn, har selskapet mulighet til å i stor grad påvirke leverandørens plikter gjennom utstedelse av endringsordre og omtvistet endringsordre. Resultatet er at selskapet har adgang til å pålegge leverandøren endring av arbeidet uten å akseptere justering av fremdriftsplanen. Dette viser hvordan selskapet har mulighet til å fastlegge og påvirke leverandørens arbeidsplikt ved endringer av arbeidet.

Konklusjonen er at selskapet har adgang til å pålegge leverandøren å gjøre endringer av arbeidet, uten å akseptere justering av fremdriftsplanen.

6 Arbeidsplikt ved instruks

6.1 Problemstilling

Til forskjell fra tidligere versjoner av kontrakten, blir leverandøren påført arbeidsplikt ved instruks i NTK 15. Art. 15.1 slår også fast at instruks etter art. 16.1 skaper hoppeplikt. Leverandøren skal uten ugrunnet opphold iverksette instruks, selv om instruksens virkning ikke er fastsatt ennå. Denne utviklingen fører til at selskapet nå kan pålegge leverandøren arbeidsplikt, uten å innrømme en endring i arbeidet. Dette fører til at leverandøren blir bundet til å utføre instruks, selv om han i realiteten mener at instruks er en endring. Den strenge hoppeplikten sørger for et effektivt system som fører til at leverandøren er avskåret fra å presse selskapet med utsatt iverksettelse av arbeidet. Instruksens rolle for leverandørens arbeidsplikt skal undersøkes videre i dette punktet. Problemstillingen er om instruks alltid pålegger leverandøren arbeidsplikt. Dette vil være et viktig spørsmål for leverandøren i forbindelse med utførelsen av arbeidet, og om det finnes tilfeller som fristiller leverandøren fra sin strenge arbeidsplikt.

6.2 Forskjell mellom endringsordre og instruks

For arbeidsplikten til leverandøren er det ingen forskjell om det er snakk om en endringsordre eller en instruks. Det fremkommer av art. 15.1, som sier at «Ved mottagelsen av en Endringsordre eller instruks som nevnt i art. 16.1 skal Leverandøren uten ugrunnet opphold iverksette denne [...]». Dette viser at leverandøren har arbeidsplikt, uavhengig av om kravet er en instruks eller en endringsordre.

Om det er en endring eller instruks får betydning for leverandøren i forhold til om han kan få justert tid/pris. Art. 16.1 første ledd første setning, sier at «Selskapets representant kan, ved skriftlig instruks [...] fremsette krav om utførelsen av et nærmere bestemt arbeid». Dersom selskapet pålegger leverandøren å gjøre en handling som selskapet mener er en instruks, vil ikke leverandøren ha krav på justering i fremdriftsplanen eller i prisen. Selskapet mener at instruks er en del av det kontraktsfestede arbeidet. Dersom leverandøren mener at han har krav på justering i forhold til fremdriftsplanen og/eller prisen, må han rette endringsordrekrav. Det er derfor av stor betydning for leverandøren hvorvidt det er snakk om en endring eller instruks.

Det er gjort endringer fra NTK 07 når det kommer til betydningen av utstedelse av instruks. I NTK 07 ble ikke leverandøren pålagt arbeidsplikt ved instruks. Dagens løsning fører som nevnt

tidligere til at selskapet kan pålegge arbeidsplikt uten å innrømme en endring av arbeidet. Dette er en løsning som finnes i NS 8407, gjennom at byggherren instruerer totalentreprenøren til å gjennomføre endringer i form av pålegg, jf. NS 8407 pkt. 32.1. Det viser at NTK 15 har tatt inn den samme løsningen, og har trolig blitt inspirert av NS på dette punktet. Dette illustrerer samspillet mellom de ulike tilvirkningskontraktene, og hvordan kontraktene utvikles og inspireres av hverandre.

Endringen fører til at selskapet kan pålegge leverandøren arbeidsplikt uten å utstede endringsordre. Endringen vil være nyttig for selskapet i tilfeller hvor selskapet pålegger leverandøren noe som er innenfor arbeidsbeskrivelsen og at det i realiteten ikke er en endring. Tidligere var selskapet tvunget til å utstede endringsordre, dersom de skulle pålegge leverandøren arbeidsplikt.

Dagens løsning fører til at leverandøren selv er nødt til å ta stilling til hvorvidt instruksen i realiteten er en endring av arbeidet. Dersom leverandøren mener at instruksen medfører en endring av arbeidet, må han selv påberope dette gjennom utstedelse av endringsordrekrav.⁵⁷ Selskapet kan dermed sende ut instruks fremfor endringsordre, og vente på at leverandøren enten godtar instruks, eller utsteder VOR. Dette fører til en annen dynamikk i NTK 15 enn tidligere versjoner, da leverandøren må ta standpunkt til alle instruks som selskapet gir. Instruksene må uansett iverksettes,⁵⁸ men leverandøren må i tillegg ta standpunkt til om han har krav på justering av tid/pris, siden instruks i realiteten kan være en endring av arbeidet.

6.3 Formkrav til instruks

Ordlyden i art. 16.1 første ledd første setning sier at «Selskapets Representant kan, ved skriftlig instruks eller ved møtereferrat undertegnet eller skriftlig bekreftet av ham, fremsette krav om utførelsen av et nærmere bestemt arbeid.». Ut fra ordlyden kan det hentes ut fire kumulative vilkår. Første vilkår er at det må gjelde et krav, videre må det gjelde utførelsen av et nærmere bestemt arbeid. Kravet må være framsatt av en kompetent person, jf. art. 1.25, og kravet må være fremsatt på en bestemt måte, jf. art. 16.1 første ledd første setning. Dersom ikke alle vilkårene er oppfylt, vil det ikke regnes som en instruks etter art. 16.1. Dersom formkravene til

⁵⁷ Se pkt. 7

⁵⁸ Jf. Hoppeplikten, jf. NTK 15 art. 15.1

instruks etter art. 16.1 ikke er oppfylt, pålegger ikke instruks arbeidsplikt.⁵⁹ Det er med andre ord kun en «16.1-instruks» som pålegger leverandøren arbeidsplikt. Dersom leverandøren ikke responderer på instruks innen 21 dager, jf. art. 16.1 andre setning, taper han retten til å kunne kreve justering i tid/pris for arbeidet instruks medfører.

6.4 Fører arbeidsplikt ved instruks til at selskapet kan misbruke sin instruksjonsmyndighet?

Ved at leverandøren må ta stilling til hver instruks som kommer fra selskapet, stilles det høye krav til leverandørens kontraktsadministrasjon og organisering av kontraktsarbeidet.⁶⁰ Leverandøren må klare å identifisere de ulike kravene fra selskapet, og skille kommunikasjon med rettsvirkninger for arbeidsplikten, fra kommunikasjon uten rettsvirkninger for arbeidsplikten.

Det kan tenkes tilfeller der selskapet kan misbruke sin instruksjonsmyndighet ved å bevisst utstede instruks fremfor endringsordre, i håp om at leverandøren ikke overholder de preklusive fristene.⁶¹ Dersom fristen ikke overholdes, er leverandøren nødt til å utføre endringen av arbeidet uten å kunne kreve justering i tid/pris. Dette kan føre til potensielt høye økonomiske kostnader for leverandøren. Det ønskelige er selvsagt at leverandøren og selskapet har et godt samarbeid og at partene ikke prøver å misbruke mekanismene i systemet. Allikevel er det ikke alltid at partene kommer overens. Gjennom et prosjekt vil det ofte gjøres mange endringer, som igjen fører til at leverandøren må forholde seg til mange forskjellige krav. Dersom selskapet bevisst eller ubevisst, utsteder instruks etter art. 16.1 i tilfeller som i realiteten medfører en endring av arbeidet, vil det kunne føre til at det blir vanskelig for leverandøren å ha kontroll på alle instruks som kommer inn.

For å skjønne hvorfor instruks pålegger leverandøren arbeidsplikt, er det nødvendig å se til hensynene til partene. Det er i selskapets interesse at prosjektet skal bli ferdig så fort som mulig. Dersom selskapet ikke har mulighet til å pålegge leverandøren arbeidsplikt ved instruks, kunne leverandøren presset selskapet med utsatt iverksettelse av arbeidet. Dette ville kostet selskapet mye tid. Effektivitetshensyn ligger derfor bak begrunnelsen for at instruks etter art. 16.1, pålegger leverandøren arbeidsplikt i NTK 15. Som på mange andre områder, er det ofte en

⁵⁹ Kaasen (2018) s. 457-458

⁶⁰ Kaasen (2018) s. 458

⁶¹ Jf. pkt. 4.3

avveining mellom effektivitetshensyn og hensynet til de ulike partene. Selskapet har et klart behov for å kunne pålegge leverandøren arbeidsplikt, også i de situasjoner hvor leverandøren ikke er enig.

Dette er selve essensen ved den strenge arbeidsplikten til leverandøren i NTK 15. Leverandøren er derfor nødt til å ha en kompetent kontraktsadministrasjon. Dette medfører at det stilles svært høye krav til leverandørens opptreden og profesjonalitet.⁶²

Et annet poeng er at leverandøren selv er ansvarlig for prosjekteringen, og bærer også risikoen av at prosjektet fordrer en viss kontraktsadministrasjon. Dersom leverandøren ser at han ikke har kapasitet eller kompetanse nok til å utføre prosjektet, bør han ikke inngå kontrakten.

Dersom leverandøren har god kontroll på instruks som blir sendt inn, vil ikke dette være et problem. Allikevel vil det variere fra leverandør til leverandør, noen vil ha gode rutiner og god kompetanse, mens andre ikke har de samme forutsetningene. Instruks som pålegger leverandøren arbeidsplikt kan derfor misbrukes. Dette avhenger i stor grad av leverandørens opptreden.

6.5 Anvendelsesområde for art. 12.1 tredje ledd

Det er klart at det finnes en grense for arbeidsplikten. Denne grensen blir drøftet senere.⁶³ Dersom man etter en helhetsvurdering av art. 12.1 tredje ledd kommer til at endringer som selskapet har pålagt leverandøren går utenfor endringsadgangen til selskapet, vil ikke leverandøren være bundet arbeidsplikten. Dersom bestemmelsen ikke gjelder instruks, vil dette føre til at selskapet har mulighet til å potensielt gi instruks til leverandøren som vil være svært store i omfang. Instruksen skaper arbeidsplikt for leverandøren, forutsatt at formkravene til instruksen er oppfylt.⁶⁴

Spørsmålet er om ordlyden i art. 12.1 tredje ledd skal tolkes utvidende i slik forstand at bestemmelsen også skal omfatte instruks fra selskapet. Som påpekt tidligere, er ordlyden i NTK 15 godt gjennomarbeidet gjennom flere revisjoner. Det skal derfor mer til for å tolke ordlyden utvidende, enn ved tradisjonell avtaletolkning. Ordlyden i art. 12.1 tredje ledd handler i

⁶² Kaasen (2018) s. 375

⁶³ Se pkt. 8

⁶⁴ Jf. pkt. 6.3

utgangspunktet kun om den situasjon hvor selskapet «[...] foreskriver Endringer av Arbeidet [...]». Art. 1.4 slår fast at «Endring av Arbeidet betyr endring av Arbeidet, Arbeidsbeskrivelsen, Fremdriftsplanen, Selskapets Dokumenter, Selskapets Ytelser og Leverandørens Spesifikasjon etter reglene i art. 12 til 16.». Det er klart at endring av arbeidet tolkes utvidende som følge av definisjonen i kontrakten. Ordlyden sier at endringene også gjelder for leverandørens spesifikasjoner etter art. 12 til 16, jf. art. 1.4. Siden instruks reguleres av art. 16.1, kan det være naturlig å tenke at instruks derfor inngår i definisjonen av «Endring av Arbeidet».

Det hevdes i litteraturen at art. 12.1 tredje ledd anses som et uttrykk for et overordnet prinsipp.⁶⁵ Hvis bestemmelsen skal ses på som et overordnet prinsipp vil det være naturlig at også instruks etter art. 16.1, kan innfortolkes i ordlyden. Instruks og endringsordre pålegger leverandøren de samme pliktene i forhold til utførelse av arbeidet. Det kan derfor argumenteres for at instruks også må være omfattet av ordlyden. I praksis vil dette medføre at leverandøren vil kunne hevde at instruks er utenfor grensen i art. 12.1 tredje ledd. Vurderingen taler for at art. 12.1 tredje ledd også omfatter instruks fra selskapets side, ettersom de samme pliktene ved instruks og endringsordre blir pålagt leverandøren.

Delkonklusjonen er at ordlyden i art. 12.1 tredje ledd også omfatter instruks etter art. 16.1.

6.6 Konklusjon

Det er klart at visse formkrav må være oppfylt for at en instruks skal etablere arbeidsplikt for leverandøren, jf. art. 16.1. Hvis formkravene ikke er oppfylt, vil ikke selskapet kunne pålegge leverandøren arbeidsplikt. I forbindelse med arbeidsplikt ved instruks er det vurdert om dagens løsning kan føre til at selskapet kan misbruke sin instruksjonsmyndighet. Videre er det vurdert om ordlyden i art. 12.1 tredje ledd også omfatter instruks etter art. 16.1, selv om ordlyden kun gjelder for «endringer av arbeidet». Det er kommet frem til at instruks etter art. 16.1 kan innfortolkes i art. 12.1 tredje ledd. Arbeidsplikten ved krav om endring av arbeidet og instruks pålegger derfor ikke alltid arbeidsplikt.

Konklusjonen er at instruks ikke alltid pålegger leverandøren arbeidsplikt.

⁶⁵ Kaasen (2018) s. 466, Barbo (1997) s. 134

7 Arbeidsplikt ved endringsordrekrav

7.1 Problemstilling

Endringsordrekrav fremsettes av leverandøren ved mottagelse av instruks fra selskapet. Leverandøren mener at kravet til selskapet i realiteten er en endring i arbeidet, og mener derfor at arbeidet ikke er en del av hans plikter etter kontrakten, jf. Art. 16.1 første ledd andre setning.

Ofte mener leverandøren at instruksen i realiteten medfører en «Endring av Arbeidet», jf. art. 1.4. Leverandøren utsteder derfor et endringsordrekrav til selskapet. Et endringsordrekrav forutsetter at det er gitt instruks fra selskapet, jf. art. 16.1 første ledd. Leverandøren blir pålagt en endring av sin arbeidsplikt som følge av en situasjon, og vil derfor kreve justering i tid/pris. Problemstillingen er hvilken betydning endringsordrekravet har for arbeidsplikten til leverandøren. Som et utgangspunkt må et endringsordrekrav springe ut fra en instruks fra selskapet, men i visse tilfeller vil endringsordrekravet brukes som første ledd i endringsmekanismen. Dette bestemmes av hvilken type endringer det er snakk om. Det vil derfor være nødvendig å gi en fremstilling av hvordan de ulike endringene blir behandlet, og analysere hvilken rolle endringsordrekravet har for de ulike situasjonene. Såkalte uekte endringer vil bli behandlet. Her vil endringsordrekravets rolle tolkes. Videre vil også grensen mot bristende forutsetninger behandles.

7.2 Utgangspunkt

Leverandørens endringsordrekrav må springe ut fra et krav som gjelder utførelsen av et bestemt type arbeid fra selskapet, jf. kumulative vilkår for en «16.1 instruks». Foreligger det ikke noe krav i henhold til art. 16.1, vil det ikke være mulig å rette et endringsordrekrav mot selskapet. Hvor står man når det kommer til endringsmekanismen hvis leverandøren retter et endringsordrekrav uten at selskapet har gitt noen instruks? Dersom leverandøren fremmer endringsordrekrav uten forankring i en instruks som oppfyller de kumulative vilkårene til en «16.1-instruks», vil ikke art. 16.1 få anvendelse.⁶⁶ Endringsmekanismen kan således ikke brukes til å behandle situasjonen. Man står dermed utenfor endringsmekanismen, og vil falle tilbake på bakgrunnsretten dersom kontrakten ikke behandler situasjonen. I kontrakten er flere situasjoner inntatt. Disse vil bli analysert videre i fremstillingen.

⁶⁶ Kaasen (2018) s. 465

En viktig presisering er at leverandøren har arbeidsplikt selv om han utsteder endringsordrekrav. Dette følger av art. 15.1 som sier at leverandøren uten ugrunnet opphold skal iverksette endringsordre eller instruks etter art. 16.1. Arbeidet skal iverksettes selv om virkningene for endringsordren eller instruksen ikke ennå er fastsatt, jf. art. 15.1 andre setning. Dette viser at leverandøren er pålagt arbeidsplikt selv om det ikke er enighet eller avklart nærmere hva som er konsekvensen av endringsordren eller instruksen.⁶⁷ Et praktisk problem med dette kan være likviditeten i prosjektet. Dersom leverandøren mottar mange instruksjoner som medfører økte kostnader på kort tid, kan leverandøren slite med å gjennomføre fortløpende endringer. Dette kan være på bakgrunn av at det tar tid å få betalt fra selskapet, som følge av at det er uenighet rundt instruksens betydning.

7.3 Hva pålegger arbeidsplikt ved uekte endringer?

7.3.1 Hva er uekte endringer?

Uekte endringer betegner situasjoner hvor endringer blir nødvendig på grunn av utilsiktede forhold. Endringsmekanismen er utformet for å håndtere tilsiktet utvikling av kontraktspliktene, som når selskapet pålegger leverandøren å gjøre endringer i arbeidet ut fra selskapets ønske. Endringsmekanismen i NF-familien favner om svært mange situasjoner, også situasjoner som nødvendiggjør endringer som ikke er tilsiktet fra selskapet. Disse endringene betegnes som uekte endringer, og vil bli drøftet og analysert videre.

En forskjell mellom tilsiktede endringer og såkalte uekte endringer, er at ved uekte endringer er det ofte leverandøren som først utsteder endringsordrekrav. Dette fører til at selskapet potensielt utsteder endringsordre. Dette er på grunn av at det er leverandøren som er nærmest å oppdage ulike situasjoner som kan påvirke hans arbeidsplikt. Komissar bruker uttrykket gjenopprettende endringer, når det kommer til endringer som sikrer leverandørens interesse i å bli holdt skadesløs for virkninger av endringer i hans oppfyllelsesforutsetninger.⁶⁸ Leverandøren vil derfor kreve justering i tid/pris som følge av at den uekte endringen medfører en oppjustering i arbeidsplikten, og søker seg derfor mot en balanse mellom ytelsesplikten og betalingsplikten. Videre vil de ulike situasjonene som er omtalt i kontrakten bli behandlet.

⁶⁷ Jf. Hoppeplikten, se pkt. 4.2.1.2

⁶⁸ Kaasen (2018) s. 350, jf. Komissar (2014) s. 20-24

7.3.2 Nye myndighetskrav

Nye myndighetskrav reguleres i art. 5.1 i kontrakten. Bestemmelsen slår fast at leverandøren har en plikt til å følge de lover og forskrifter som er aktuelle i forbindelse med utførelsen av arbeidet og i forhold til kontraktsgjenstanden, jf. art. 5.1. Bestemmelsen viser at leverandøren har en aktiv plikt til å sette seg inn i lover og regler for å oppfylle sine kontraktsforpliktelser. Videre i bestemmelsen fremkommer det at hvis det etter kontraktsinngåelse vedtas lover eller forskrifter, eller gis krav og pålegg etter reglene i art. 5.1 første ledd bokstav a og b, og dette fører til endring av arbeidet, er det klart at leverandøren har arbeidsplikt til å utføre slike endringer i henhold til de nye myndighetskravene.

Videre i bestemmelsen vises det til at reglene i art. 12-16 gjelder tilsvarende for nye myndighetskrav som nødvendiggjør endring av arbeidet, jf. art. 5.1 andre ledd. Dette stadfester at endringsmekanismen får anvendelse ved slike tilfeller. Videre fremkommer det at den samme preklusive fristen på 21 dager også gjelder for art. 5.1.

I art. 16.1 sier ordlyden at leverandøren taper sin rett til å gjøre sitt krav gjeldende hvis ikke endringsordrekravet rettes innen 21 dager «[...] etter at Selskapet har krevd et slikt arbeid utført [...]». Det viser at den preklusive fristen begynner å løpe fra det tidspunkt selskapet har rettet et krav mot utførelsen av arbeidet. Ordlyden slår også fast at et endringsordrekrav må rettes på bakgrunn av at selskapet har krevd et visst arbeid utført. Et endringsordrekrav må være rettet mot en instruks fra selskapet. Dette er i de situasjoner hvor selskapet har hatt et ønske om å instruere leverandøren til å gjennomføre et arbeid. Kravet er med andre ord tilsiktet fra selskaps side.

Ordlyden i art. 5.1 andre ledd andre setning sier at «[...] fristen for å fremsette Endringsordrekravet er 21 Dager fra det tidspunktet Leverandøren fikk eller burde ha fått kunnskap om de forhold som begrunner kravet [...]». Dette viser at den preklusive fristen løper fra leverandøren har fått eller burde fått kunnskap om de forhold som begrunner kravet. Ordlyden «[...] de forhold som begrunner kravet [...]» betyr de nye myndighetskravene som leverandøren må forholde seg til. Det vil si at endringsordrekravet rettes på bakgrunn av at nye myndighetskrav har kommet til leverandørens kunnskap. Kravet rettes ut ifra selve myndighetskravet. Dette er et klart skille fra art. 16.1 hvor endringsordrekravet rettes på bakgrunn av instruks fra selskapet.

Grunnen til at bestemmelsen er lagt opp på denne måten, er at det er leverandøren som er nærmest til å se virkningene av disse situasjonene. Det er leverandøren som utfører arbeidet, og det er derfor også leverandøren som blir påvirket av de nye myndighetskravene. Det er derfor hensiktsmessig at leverandøren utsteder endringsordrekrav ved endring av arbeidet. Endringsordrekravet er også i dette tilfellet nøkkelen til å få kompensasjon for den økte arbeidsplikten. Det er det nye myndighetskravet som i realiteten pålegger leverandøren en endring i arbeidsplikten, jf. ordlyden i art. 5.1 første ledd «Leverandøren skal holde seg informert om og rette seg etter». Endringsordren påvirker dermed ikke arbeidsplikten direkte ved nye myndighetskrav.

7.3.3 Force Majeure

Force majeure reguleres av art. 28 i kontrakten. Definisjonen av force majeure finner vi i art. 1.8 som definerer force majeure som «[...] hendelse utenfor en parts kontroll som han ikke burde ha forutsett da Kontrakten ble inngått og som han heller ikke med rimelighet kan ventes å overvinne eller avverge virkningene av». Det oppstilles dermed tre kumulative vilkår som må være oppfylt for at en situasjon skal anses som force majeure. For det første må hendelsen være utenfor partens kontroll. Neste vilkår er at parten ikke burde ha forutsett hendelsen på kontraktsinngåelsestidspunktet. Siste vilkår er at parten ikke med rimelighet kan ventes å overvinne eller avverge virkningene av hendelsen. Dersom alle tre vilkårene er oppfylt skal ikke den part som er rammet av force majeure «[...] anses for å ha misligholdt en forpliktelse etter Kontrakten [...]», jf. art. 28.1.

En force majeure-situasjon kan påvirke arbeidsplikten til leverandøren. Dette fører til at leverandøren ikke får gjennomført arbeidet før situasjonen er over. Dersom arbeidsplikten blir forhindret vil ikke selskapet ha noen økonomisk sanksjonsmulighet, så lenge vilkårene til force majeure er oppfylt. Et viktig poeng er at den part som vil påberope seg av force majeure-bestemmelsen, må varsel den annen part «[...] så snart som mulig [...]», jf. art. 28.2. Videre kommer det frem at krav om justering av fremdriftsplan må fremsettes av leverandøren «[...] innen 21 dager etter at Force Majeure-situasjonen har opphørt [...]», jf. art. 28.3 tredje ledd. Det vil si at den preklusive fristen starter fra det øyeblikk det ikke lenger foreligger en force majeure-situasjon. Leverandøren må derfor utstede endringsordrekrav om krav om justering av fremdriftsplanen.

Videre i bestemmelsen henvises det også til endringsreglene i art. 12-16, som videre bekrefter at endringsmekanismen også anvendes på force majeure-situasjoner. Virkningen av at

endringsordrekravet er fremsatt i tide, er at fremdriftsplanen justeres, med forutsetning om at selskapet godtar endringsordrekravet og utsteder endringsordre.

Ansvar til partene er delt ved anvendelse av bestemmelsen, jf. art. 28.3 første ledd. Leverandøren har ikke et ubetinget krav på økonomisk skadesløsholdelse for virkningene av en forlenget kontraksperiode, til motsetning fra situasjoner som behandles etter reglene i art.5. Den samme regelen gjelder for NS 8407 hvor det er delt ansvar, jf. NS 8407 pkt. 33.3. Leverandøren kan dermed oppleve et økonomisk tap dersom fremdriftsplanen forstyrrer senere kontraktsfestet arbeid.

Et tema som er diskutert i litteraturen er hva som skjer dersom et nytt myndighetskrav etter art. 5 i kontrakten, også kan anses som en force majeure-situasjon. Dette er et tema som ikke vil bli behandlet i denne fremstillingen, da dette temaet ikke har betydning for arbeidsplikten til leverandøren. Det skal kort påpekes at det vil være til fordel for leverandøren å komme under reglene i art. 5, da han har krav på full skadesløsholdelse, jf. art. 5.1 andre ledd.

Arbeidsplikten ved force majeure-situasjoner blir påvirket ved at det kan oppstå en situasjon som fører til at arbeidet ikke kan gjennomføres i en periode. Et dagsaktuelt eksempel kan være krigen i Ukraina, som har ført til at tilgangen på materialer og råvarer har blitt vesentlig svekket. Dersom leverandøren ikke får tilgang på nødvendige materialer og råvarer som følge av krig, vil det være naturlig å regne det som force majeure.⁶⁹ Ukraina er i dag en stor leverandør av ulike råvarer og materialer, noe som medfører store mangler for den internasjonale industrien. Dette får følger for en leverandør som er avhengig av materialer og råvarer for å kunne produsere kontraktsgjenstanden. Et annet dagsaktuelt tema som kan gjøre seg gjeldende på samme måte er streik.

Arbeidsplikten blir således påvirket gjennom at leverandøren ikke kan utføre arbeidet. Kontraktens løsning er derfor at leverandøren utsteder endringsordrekrav for å justere fremdriftsplanen. På denne måten vil leverandøren unngå misligholdsansvar i form av forsinkelse og eventuelle mangler på kontraktsgjenstanden som følge av forsinkelse. Dette kan indirekte ha betydning for fremtidig arbeidsplikt. Dette vil bli diskutert senere.⁷⁰

⁶⁹ Mestad (1991) s. 262 – lignende eksempel

⁷⁰ Se pkt. 9

Et praktisk viktig element ved arbeidsplikten under force majeure, er dersom situasjonen varer over 180 dager uten avbrudd. I dette tilfellet har hver av partene rett til å si opp kontrakten, jf. art. 28.5. Dette medfører at leverandøren blir fristilt fra sin arbeidsplikt. Siden det ikke lenger er noen kontrakt mellom partene, har leverandøren heller ikke noen plikter til å oppfylle kontrakten. Begge parter har rett til å si opp kontrakten. Dersom selskapet ønsker at leverandøren vil fortsette med arbeidet kan ikke selskapet pålegge arbeidsplikt i dette tilfellet. Leverandøren kan også si opp kontrakten, som vil føre til at arbeidsplikten opphører. Leverandøren vil som oftest gjennomføre arbeidet, men ettersom selskapet kan velge å si opp kontrakten, vil leverandøren følgelig ikke ha noen rett til det, forutsatt at kriteriene i art. 28.5 er oppfylt.

7.3.4 Selskapets mislighold

Kontraktsbrudd fra selskapets side reguleres av art. 27 i kontrakten. Art. 27.1 første ledd gjelder forsinkelse fra selskapets side, mens andre ledd behandles mangler fra selskapets side. Ordlyden «[...] mangelfull oppfyllelse [...]» dekker alle avvik i selskapets oppfyllelse, foruten tidsmessig avvik som blir regulert i første ledd.⁷¹ Det skal nevnes at uriktige opplysninger fra selskapets side, ikke omfattes av art. 27. Dette diskuteres i pkt. 7.3.5.

Konsekvensene av mislighold fra selskapets side, er at leverandøren kan kreve tilleggsvederlag og/eller justering av fremdriftsplanen. Leverandøren må aktivt påberope seg kontraktsbruddet gjennom endringsordrekrav, ellers taper han retten til å påberope seg kontraktsbruddet, jf. art. 27.2 andre setning. Arbeidsplikten til leverandøren kan dermed bli endret som følge av misligholdet til selskapet. Endringsordrekravets funksjon er at leverandøren skal bli kompensert for misligholdet, i form av justering av tid/pris. Det er klart at mislighold fra selskapets side skal behandles gjennom endringsmekanismens system i kontrakten, jf. art. 27.1 første ledd som henviser til art. 12-16

Ved kontraktsbrudd fra selskapets side, utsteder selskapet ofte instruks om endringer av arbeidet som følge av mangelen eller forsinkelsen. Dette pålegger leverandøren arbeidsplikt etter reglene om endring i kontrakten, jf. art. 12-16. Dette er et separat krav når det kommer til kontraktsbruddet, som vil si at leverandøren må være klar over at det løper flere preklusive frister samtidig. Den preklusive fristen for selskapets mislighold løper fra leverandøren oppdaget

⁷¹ Kaasen (2018) s. 723

kontraktsbruddet, jf. art. 27.2 andre setning. Den preklusive fristen for instruksen selskapet utsteder som følge av sitt eget mislighold, løper fra det øyeblikk leverandøren mottar instruksene, jf. art. 16.1 andre ledd. Dersom leverandørens krav etter art. 27.1 er prekludert etter art. 27.2, taper han muligheten til å påberope seg selskapets kontraktsbrudd. Leverandøren må således oppfylle sine plikter i kontrakten uten å kunne kreve tilleggsvederlag eller justering av fremdriftsplanen.

Dersom fristen er prekludert må leverandøren behandle kontraktsbruddet som om selskapet ikke har misligholdt sine plikter.⁷² Dette fører videre til at eventuelle instruksene som er utstedt fra selskapet, som følge av sitt eget mislighold, ikke vil regnes som endring av arbeidet. Siden leverandøren må behandle situasjonen som om selskapet ikke har misligholdt sine plikter etter kontrakten, vil derfor instruksene ikke medføre endring av arbeidet som gir grunnlag for justering av tid/pris etter art. 16.1 første ledd andre setning. Løsningen fører til at leverandøren blir pålagt en arbeidsplikt uten å kunne kreve kompensasjon gjennom justering av tid/pris, på tross av at selskapet har misligholdt sine plikter etter kontrakten. Dette illustrerer viktigheten av at leverandøren har kontroll på de preklusive fristene, og at han kan skille mellom ulike krav som kan oppstå.

Art. 27 har en viktig tilknytning til leverandørens varslingsplikt, jf. art. 6.3 slår fast at leverandøren ved mislighold av varslingsplikten må bære alle omkostninger knyttet til ekstra påført arbeid for selskapet som ikke blir dekket av forsikring, eller som fører til tap av rettigheter eller garantier. Art. 27.1 andre ledd slår videre fast at leverandøren ikke kan kreve justering av tid/pris som følge av mislighold av varslingsplikten.

Sett i sammenheng fører dette til at leverandøren ved misligholdelse av varslingsplikten, både må dekke omkostninger etter art. 6.3, i tillegg til å tape muligheten til å kreve justering av tid/pris etter art. 27.1 andre ledd første setning. Sammenhengen mellom bestemmelsene viser viktigheten av at leverandøren utfører sine plikter etter kontrakten. Dersom leverandøren unnlater å følge sin varslingsplikt, kan dette senere få betydning for arbeidsplikten til leverandøren, ved at han må utføre arbeid ut over hva som er kontraktsfestet, uten å kunne kreve justering i tid/pris.

⁷² Kaasen (2018) s. 718

7.3.5 Forutsetningssvikt – bristende forutsetninger

Forutsetningssvikt betegner de situasjonene hvor antatte forutsetninger for kontraktsinngåelsen er annerledes i virkeligheten. En slik situasjon kan for eksempel være at grunnforholdene er annerledes en forutsatt, og selskapet gir beskjed til leverandøren om å gjøre endringer i arbeidet som følge av forutsetningssvikten. Dette er et problem som ofte oppstår ved landentreprise, men det kan også tenkes å kunne ramme offshore. Dersom leverandøren har påtatt seg installasjon av en komponent som skal festes til havbunnen, vil grunnforhold kunne ha innvirkning på leverandørens arbeid.

Ofte vil diskusjonen være hvilken betydning den bristende forutsetningen skal ha for vederlaget og fremdriftsplanen. Når det kommer til arbeidsplikten kan det også tenkes at bristende forutsetninger kan bli anført når det kommer til selve utførelsen av arbeidet. I følge Kaasen er hovedregelen at relevante bristende forutsetninger ikke i seg selv medfører at leverandørens resultatplikter endres, men at innsatsen frem til resultatet kan endres, også økes.⁷³

Samtidig kan det tenkes at den bristende forutsetningen fører til at det vil være umulig å oppfylle kontrakten. Det er klart at leverandøren ikke er pålagt å gjennomføre noe som i realiteten er umulig.⁷⁴ Rt. 1992 s. 922 slår fast at leverandørens plikt ikke bare er å holde seg informert om relevant lovgivning, han skal også «rette seg etter den», jf. art. 5.1, også når den endres etter kontraktsinngåelse.⁷⁵ Forutsetningssvikt vil normalt sett ikke rokke ved oppfylleelsesplikten, bare aktualisere justering i tid/pris.

Bjerkem påpeker at kontrakten oppstiller en rekke eksempler på relevante bristende forutsetninger som er faset inn i kontraktens endringsordresystem.⁷⁶ Videre påpekes det at kontrakten har en fragmentarisk tilnærming til relevante bristende forutsetninger, og at det «[...] åpenbart rest-element av relevante bristende forutsetninger som ikke er regulert i kontraktsvilkårene, og som følgelig heller ikke er underlagt Kontraktens endringsordresystem».⁷⁷

⁷³ Kaasen (2018) s. 355-356, jf. Lilleholt (2017) s. 137

⁷⁴ Kaasen (2018) s. 355

⁷⁵ Rt. 1992 s. 992 (Salhus flytebro)

⁷⁶ Bjerkem (2018) s. 126

⁷⁷ Bjerkem (2018) s. 126

I kontrakten benyttes endringsmekanismen for å løse situasjoner som fører til endringer av de opprinnelige kontraktspliktene, jf. art. 12-16. Andre relevante bristende forutsetninger som for eksempel uriktige opplysninger fra selskapet behandles ikke av kontrakten.⁷⁸ Det kan dermed oppstå spørsmål om hvordan slike situasjoner skal håndteres, når det ikke er en endringsmekanisme som holder alt sammen. Det hevdes i litteraturen at krav kan rettes formløst, som vil si at det ikke gjelder noen preklusiv frist for å rette kravet. Fristen vil i stedet være regulert av generelle obligasjonsrettslige prinsipper.⁷⁹

Som påpekt i litteraturen er behandlingen av bristende forutsetninger i NTK 15 fragmentarisk.⁸⁰ Forhold som er regulert i kontrakten er blant annet nye myndighetskrav og force majeure. En del situasjoner blir behandlet i kontrakten, men det finnes også situasjoner som ikke er behandlet i NTK 15. Det blir derfor usikkerhet rundt hvordan bristende forutsetninger som ikke er omtalt i kontraktsbestemmelsene i NTK 15 skal behandles. Dette skaper et betydelig usikkerhetsmoment som lett kan føre til forvirring, dersom en slik situasjon skulle oppstå.

7.3.6 Delkonklusjon

Fellesnevneren for uekte endringer er at leverandøren utsteder endringsordrekrav som følge av situasjonen, og ikke som følge av instruks fra selskapet. Dette fører til en annen dynamikk ved at leverandøren må være ekstra oppmerksom på de preklusive fristene, ettersom det er leverandøren som må sette i gang endringsmekanismens system ved uekte endringer. Startpunktet for når fristen begynner å løpe er forskjellig fra situasjon til situasjon. Det er derfor viktig for leverandøren å være klar over hvilken situasjon han befinner seg i, og hvor denne situasjonen reguleres i kontrakten. Noen situasjoner er ikke behandlet i kontrakten, og kan by på problemer i forhold til hvordan leverandøren skal forholde seg til situasjonen, som beskrevet ovenfor.⁸¹

Delkonklusjonen er at arbeidsplikten blir pålagt som følge av de situasjonene som kan oppstå.

7.4 Endringsordrekravets virkning for fremtidig arbeidsplikt

Hittil har jeg sett på hvordan endringsordrekravet påvirker arbeidsplikten. Jeg har kommet frem til at selve endringsordrekravet i liten grad påvirker arbeidsplikten, men at endringsordrekravet

⁷⁸ Kaasen (2018) s. 726

⁷⁹ Bjerkem (2018) s. 127

⁸⁰ Bjerkem (2018) s. 126

⁸¹ Se pkt. 7.3.5

er nøkkelen for leverandøren til å få justert kontraktsprisen og fremdriftsplanen. Det som pålegger leverandøren arbeidsplikt ved endringer er instruks og endringsordre ved tilsiktede endringer som er pålagt fra selskapets side. Ved såkalte uekte endringer som er behandlet i kontrakten, er det selve situasjonen som utløser arbeidsplikt for leverandøren.

Videre i fremstillingen vil arbeidsplikten etter levering av kontraktsgjenstanden drøftes.⁸² Det er klart at leverandøren kan pålegges arbeidsplikt etter levering, dersom det er mangler på kontraktsgjenstanden, jf. art. 25.2 første ledd. Dersom leverandøren har utstedt endringsordrekrav på den opprinnelige endringen, vil fremdriftsplanen bli justert. På denne måten vil leverandøren ha forutsetninger for å ferdigstille kontraktsgjenstanden i tide for avtalt levering. Ved at leverandøren utsteder endringsordrekrav, motvirker dette potensielt mislighold. Misligholdet kan oppstå selv om leverandøren får justert fremdriftsplanen, men forutsetningene for å rekke avtalt levering vil være vesentlig bedre. Endringsordrekravet kan dermed indirekte påvirke den fremtidige arbeidsplikten til leverandøren. Dette er nok en grunn til at leverandøren må være påpasselig med å overholde de preklusive fristene, da de økonomiske konsekvensene kan være svært omfattende. Dette vises nå også gjennom og potensielt holdes økonomisk ansvarlig for forsinkelse og mangler, som følge av at fremdriftsplanen ikke ble justert etter behov.

Dette viser at endringsordrekravet kan ha betydning for arbeidsplikten til leverandøren gjennom å motvirke at leverandøren på et senere tidspunkt blir pålagt arbeidsplikt som følge av mislighold av kontrakten.

7.5 Konklusjon

Kontraktens prinsipielle funksjon er å utveksle leverandørens ytelsesplikt mot selskapets betalingsplikt.⁸³ Dette oppnås gjennom at leverandøren krever justering i tid/pris for økningen i ytelsesplikten. Endringsmekanismen har et bredt anvendelsesområde som nevnt tidligere i fremstillingen.⁸⁴ Endringsordrekravet anvendes ikke bare ved instruks fra selskapet, men også i situasjoner hvor partene i utgangspunktet ikke ønsker å gjøre endringer. Dette illustrerer at endringsmekanismen er komplisert, og at arbeidsplikten kan bli påvirket av mange ulike

⁸² Se pkt. 9

⁸³ Kaasen (2018) s. 334

⁸⁴ Se pkt. 4

situasjoner. Arbeidsplikten blir både påvirket av selskapet, men også av uforutsette hendelser. Endringsmekanismen er koblingsentralen mellom arbeidsplikten og krav om justering i tid/pris.

Det er derfor svært viktig at de preklusive fristene overholdes. Resultatet av at fristene ikke overholdes vil være at ytelsesplikten økes uten at betalingsplikten blir påvirket. Dette kan medføre svært omfattende økonomiske konsekvenser for leverandøren.

Ved uekte endringer er det den kontraktsfestede situasjonen som pålegger arbeidsplikten, ikke instruks eller endringsordre fra selskapet. Dette betyr at det ikke er behov for instruks for å iverksette arbeidet, da det følger av kontrakten at leverandøren skal utføre arbeidet. Dette er på grunn av endringsmekanismens store anvendelsesområde. Ved endring av arbeidet vil et endringsordrekrav bli brukt som et middel for å kunne kreve kompensasjon i form av tid/pris fra selskapet. Arbeidsplikten er allerede pålagt før endringsordrekravet utstedes fra leverandøren. Det vil si at endringsordrekravet utstedes for at det skal være balanse mellom betalingsplikten til selskapet og ytelsesplikten til leverandøren.

Det er stor usikkerhet rundt behandlingen av bristende forutsetninger som ikke er behandlet i kontrakten. Slike situasjoner vil ikke bli behandlet gjennom endringsmekanismen. En kritikk som kan reises mot NTK 15, er at det er en fragmentarisk behandling av ulike situasjoner. I situasjoner som er behandlet i kontrakten, blir endringsmekanismen koblet inn. Der hvor situasjonen ikke er regulert i kontrakten vil man typisk falle tilbake på bakgrunnsretten. I forlengelse av dette kan det diskuteres hva som er bakgrunnsretten. Det kan argumenteres for at både kjøpsloven og alminnelige prinsipper er bakgrunnsrett. Poenget her er ikke å diskutere hva som er bakgrunnsretten, men å problematisere betydningen av at endringsmekanismen ikke kan anvendes på visse situasjoner. Dette er en uforutsigbar løsning for leverandøren. En løsning synes å være og innta en presisering i kontrakten som adresserer forutsetningssvikt, og hvordan bristende forutsetningen skal behandles, uten at det nødvendigvis er noen enkel måte å gjøre dette på.

Ved at selskapet utsteder endringsordre som følge av endringsordrekravet, har leverandøren krav på justering av tid/pris. Dette fører til at leverandøren vil få bedre tid til å utføre endringer som han blir pålagt. Uten en forskyvning i fremdriftsplanen kunne endringen ført til at leverandøren ble forsinket i sin levering, eller så seg nødt til å levere kontraktsgjenstanden med

mangler. Et endringsordrekrav kan dermed hindre at leverandøren blir pålagt arbeidsplikt etter levering. Endringsordrekravet kan dermed ha en indirekte påvirkning på leverandørens arbeidsplikt.

Konklusjonen er at endringsordrekravet i hovedsak har betydning for justering av tid/pris, men kan også ha betydning for fremtidig arbeidsplikt.

8 Arbeidspliktens grenser

8.1 Problemstilling

Selskapets adgang til å pålegge leverandøren å gjøre endringer i arbeidet er vid, men ikke ubegrenset. Det finnes med andre ord en grense for arbeidsplikten ved pålagte endringer fra selskapet. Arbeidsplikt etter kontrakten og arbeidsplikt som følge av endringer pålagt av selskapet er to forskjellige forhold. I dette punktet vil arbeidspliktens grenser ved endring av arbeidet undersøkes.

Problemstillingen er om det er mulig å utlede en klar terskel for arbeidspliktens grense. Under denne problemstillingen skal det også undersøkes om arbeidspliktens grense er tydelig nok. Arbeidspliktens grenser vil være relevant siden leverandøren kan motsette seg å implementere en endring av arbeidet som overskrider endringsadgangens grenser.⁸⁵ Dette kan være aktuelt i tilfeller hvor leverandøren har påtatt seg annet arbeid, og en endring vil føre til at arbeidet tar lenger tid, som igjen kan forstyrre annet arbeid som leverandøren har forpliktet seg til. Dersom leverandøren motsetter seg å implementere en endring, vil det være en betydelig risiko for at leverandøren vil kunne holdes ansvarlig, dersom det viser seg at arbeidet lå innenfor arbeidspliktens grense. Det er derfor viktig, spesielt for leverandøren, å ha en formening om hvor langt arbeidsplikten strekker seg.

Jeg vil først se på hva kontrakten sier om arbeidspliktens grense. Kontrakten er primærkilden, og jeg vil derfor ta utgangspunkt i art. 12.1 tredje ledd. Problemstillingen er lite omtalt i litteraturen, men det nevnes visse momenter som kan være av betydning når man skal etablere hvor grensen for endringsadgangen går. Det vil også ses til andre tilvirkningskontrakter for å belyse hvordan arbeidspliktens grenser er regulert i beslektede tilfeller.

8.2 Art. 12.1 tredje ledd

8.2.1 Hva kan partene med rimelighet regne med?

I rettspraksis er det uttalt at utgangspunktet er at en avtale mellom to profesjonelle parter må tolkes objektivt. Det vises videre til at den objektive tolkningen ikke bare strekker seg til en ren ordlydsfortolkning, men at flere elementer vil kunne være relevante for tolkningen.⁸⁶ Det er

⁸⁵ Bjerkem (2018) s. 117

⁸⁶ Se HR-2016-1447, jf. Rt. 2010 s. 1345

uttalt av Høyesterett at ordlyden blant annet må leses i lys av de formål den skal ivareta og i lys av andre reelle hensyn.⁸⁷ Høyesterett har senere uttalt at også systembetraktninger kan ha betydning og at det kan være nødvendig å se kontraktsdokumentet i sammenheng ved tolkning av avtale mellom profesjonelle parter.⁸⁸ Rettspraksis viser at tolkningen ikke kun skal baseres på ordlyden i seg selv. Etter min vurdering vil ordlyden i NTK 15 være av ekstra stor betydning for tolkningen, ettersom kontrakten er et resultat av en lang rekke med fremforhandlede standarder. Dette viser at bestemmelsene i kontrakten er nøye utformet, og ordlyden er gjennomtenkt.

Ordlyden i art. 12.1 tredje ledd sier at «Selskapet har likevel ikke rett til å foreskrive Endringer av Arbeidet som samlet sett går ut over hva partene med rimelighet kunne regne med da Kontrakten ble inngått.»⁸⁹ Bestemmelsen slår fast at arbeidsplikten ikke er ubegrenset. Det legges opp til en skjønsmessig vurdering, uten at det pekes på hvilke momenter som er av betydning. Det gis ikke noen ytterligere indikasjon på hvor vid endringsadgangen til selskapet er. Terskelen er der en endring «[...] samlet sett går utover hva partene med rimelighet kunne regne med [...]». Det legges opp til en felles partsforståelse på avtaletidspunktet, jf. ordlyden «[...] da Kontrakten ble inngått». Det kan være vanskelig å finne ut hva partene regnet med på avtaletidspunktet. Prosjektene er ofte komplekse, og det er vanlig at leverandørens prosjektering ikke er ferdig innen kontrakten er inngått. Det blir dermed svært vanskelig å skulle komme frem til hva partene «[...] med rimelighet [...]» regnet med på avtaletidspunktet. I rettspraksis er det uttalt at det kreves «[...] relativt klare holdepunktet [...]» for at en felles partsforståelse skal legges til grunn mellom profesjonelle parter.⁹⁰ Hvis denne grensen ikke er diskutert på forhånd, vil det være svært vanskelig å etablere noen felles partsforståelse for hvor arbeidspliktens grense går.

I art. 12.1 tredje ledd er den skjønsmessige vurderingen hvorvidt endringen samlet sett går utover hva partene «[...] med rimelighet kunne regne med [...]» på avtaletidspunktet. Det legges opp til en rimelighetsvurdering, uten at det pekes på aktuelle momenter som skal vurderes. Bestemmelsen virker som en sikkerhetsventil som skal avgrense den allerede vide adgangen selskapet har til å pålegge leverandøren å gjøre endringer. Begrensningen skal derfor sikre at leverandøren ikke blir pålagt en urimelig plikt til å utføre alt av endringer som selskapet måtte

⁸⁷ Jf. Rt. 2010 s. 961

⁸⁸ Jf. Rt. 2012 s. 1729

⁸⁹ NTK art. 12.1 tredje ledd

⁹⁰ Jf. Rt. 2003 s. 1132 (Norrøna fly)

ønske. Etter art. 12.1 annet ledd kan endringer av arbeidet gjelde «[...] økning eller reduksjon i omfang, eller endring av karakter, kvalitet, art eller utførelse av Arbeidet eller noen del av dette [...]». Dette viser at endringsadgangen til selskapet er meget vid, og at arbeidsplikten ved endringer også strekker seg langt.

Det skal også påpekes at i henhold til art. 12.1 annet ledd, kan en endring av arbeidet medføre en reduksjon i omfanget. Dette reiser nye spørsmål om hvor grensen går for en negativ endringsordre. Dette er et praktisk viktig spørsmål for leverandøren, men vil ikke bli diskutert videre, da problemstillingen handler om hvor grensen går for pålagt arbeid for leverandøren.

Art. 12.1 tredje ledd etablerer at det finnes en grense for endringskompetansen til selskapet, og dermed en grense for leverandørens arbeidsplikt. Ordlyden i art. 12.1 tredje ledd sett i sammenheng med art. 12.1 annet ledd, viser at det skal mye til for at en endring samlet sett går utover hva partene med rimelighet kunne regne med. Det er klart at terskelen er høy, men det er fortsatt uklart hvor store endringer selskapet kan pålegge leverandøren å utføre.

8.2.2 Tidspunkt for endring

I litteraturen påpekes det at tidspunkt for endring kan være et moment som har betydning for arbeidspliktens grense. Bjerkem uttaler at det «generelt vil være større rom for å pålegge Endringer av Arbeidet rett etter Kontrakten er inngått enn når man nærmer seg levering».⁹¹ Videre beskrives selskapets endringsadgang «som en trakt»,⁹² som illustrerer poenget med at det er større endringsadgang for selskapet tidlig i prosjektet, og at endringsadgangen snevres inn jo nærmere man kommer ferdigstilling av prosjektet. Kaasen har gitt uttrykk for de samme synspunktene ved å vise til at «[...] partene kan ikke rimeligvis vente fundamentale endringer like oppunder leveringsdato, selv om de ville vært akseptable tidligere i kontraktsperioden».⁹³ Dette viser at det er enighet i litteraturen om at tidspunktet for endring er av betydning for rimelighetsvurderingen i art. 12.1 tredje ledd.

Tidspunktet for endringen kan derfor være et moment i vurderingen av om endringsadgangen er overtrådt, som vil påvirke arbeidsplikten ved endringer, jf. art. 12.1 tredje ledd. Det må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle siden forutsetningene vil være forskjellig fra prosjekt til

⁹¹ Bjerkem (2018) s. 120

⁹² Bjerkem (2018) s. 120-121

⁹³ Kaasen (2018) s. 388

prosjekt. Det må også ses i sammenheng med leverandørens kapasitet, som vil bli behandlet rett nedenfor.

8.2.3 Leverandørens kapasitet

Et generelt prinsipp i NTK 15 er at det vil være større rom for å pålegge leverandøren å gjøre endringer tidlig i prosjektet enn når man nærmer seg slutten. Dette er som følge av kapasitetshensyn.⁹⁴ Leverandøren har i mye større grad mulighet til å gjennomføre endringer i arbeidet tidlig i kontraktperioden enn sent. Leverandør kan ha andre prosjekter som er avtalt, og det vil være utfordrende dersom selskapet kunne pålagt leverandøren store endringer i arbeidet rett før levering.

Kapasitetshensynet vil i stor grad henge sammen med tidspunktet for endring, ettersom kapasiteten til leverandøren kan endre seg utover i kontraktperioden. Bjerkem beskriver leverandørens kapasitet ved å komme med et eksempel som sier at hvis «Arbeidet forutsetter en kapasitet på 1000, men Leverandøren har en tilgjengelig kapasitet på 1200, vil det være naturlig å hevde at selskapet har kompetanse til å instruere Endringer i Arbeidet innenfor rammen på 1200, men ikke utover dette».⁹⁵ Dersom leverandøren har påtatt seg annet arbeid, som nevnt innledningsvis i punktet, vil dette kunne påvirke leverandørens kapasitet. Dette vil særlig ha betydning dersom endringene fører til at fremdriftsplanen må endres.

Kaasen uttaler at kapasitetshensyn som følge av at leverandøren har andre oppdrag vil være med i vurderingen av art. 12.1 tredje ledd.⁹⁶ Videre påpekes det at det ikke er noen absolutt grense, og at det kan tenkes at leverandøren må benytte seg av underleverandører for å rekke og gjennomføre endringene i arbeidet som er pålagt av selskapet.⁹⁷ Dette viser at leverandøren er nødt til å finne seg i ganske store endringer. Det kan potensielt ha store økonomiske konsekvenser for leverandøren. Det kan bemerkes at en klar grense for leverandørens arbeidsplikt ved endringer, ville gitt leverandøren en større trygghet. Dagens løsning kan sette leverandøren i vanskelige situasjoner, som kan få store økonomiske konsekvenser.

⁹⁴ Bjerksem (2018) s. 120

⁹⁵ Bjerkem (2018) s. 119

⁹⁶ Kaasen (2018) s. 386

⁹⁷ Kaasen (2018) s. 387

Leverandørens kapasitet kan dermed være et moment i vurderingen av om endringsadgangen i art. 12.1 tredje ledd er overskredet. Ordlyden i bestemmelsen gir som sagt ikke noen klare holddepunkter for hvilke momenter som skal vurderes i den skjønnsmessige rimelighetsvurderingen. I litteraturen er disse to momentene omtalt, men ettersom kontrakten er primærkilden, vil det være usikkerhet rundt hvor stor vekt man skal legge på de forskjellige momentene.⁹⁸ Etter dagens løsning er det vanskelig å utlede noen klar grense for hvor langt endringsadgangen til selskapet går, og hvor arbeidspliktens grense for leverandøren går.

8.3 Behandling av arbeidspliktens grense i NS 8407

NS 8407 er den totalentreprisekontrakten som brukes i landentreprise. Kontrakten har mange likhetstrekk med NTK 15 og er også gjenstand for omfattende revisjoner gjennom mange år. NS 8407 pkt. 31.1 tredje ledd fremkommer det at «En endring må stå i sammenheng med det kontrakten omfatter, og ikke være av en vesentlig annen art enn det opprinnelig avtalte arbeidet». Denne ordlyden er i stor grad sammenfallende med NTK 15 art. 12.1 tredje ledd. Ordlyden «[...] vesentlig annen art enn det opprinnelig avtalte arbeid» stadfester at endringen ikke kan være av vesentlig annen karakter enn kontraktsarbeidet. Det vil normalt bety at selskapet ikke kan pålegge endringer i arbeidet som går utenfor leverandørens yrkeskompetanse. Dersom arbeidet er innenfor leverandørens yrkeskompetanse, vil endringer ikke kunne pålegges dersom det avviker vesentlig fra det kontrakten omfatter.⁹⁹

Et eksempel som er gitt i litteraturen er at en totalleverandør har inngått avtale om å bygge en skole uten svømmebasseng. Totalleverandøren kan dermed ikke pålegges å bygge et svømmebasseng i tilknytning til skolen, fordi arbeidet anses å være av en vesentlig annen art.¹⁰⁰ Dette er en skjønnsmessig vurdering, på linje med den vurderingen som gjøres i art. 12.1 tredje ledd i NTK 15. Eksempelet er forholdsvis klart, men det vil være vanskeligere å vurdere i grensetilfeller.

Videre i NS 8407 er det inntatt en begrensning i endringskompetansen som sier at «Er ikke annet avtalt, kan ikke byggherren pålegge totalentreprenøren endringer utover 15 % netto tillegg til kontraktssummen», jf. pkt. 31.1 tredje ledd andre setning. Begrensningen gjelder netto

⁹⁸ Jf, pkt. 2.5

⁹⁹ Nordtvedt (2013) s. 448

¹⁰⁰ Nordtvedt (2013) s. 448

tillegg til kontraktssummen. Det vil si at det er avgjørende om tilleggsarbeidene med fradrag for eventuelle reduksjoner utgjør mer enn 15 % av avtalt kontraktssum. Dette er en klar grense som er tydelig for leverandøren. En slik ordning i NTK 15 ville ført til større forutsigbarhet for leverandøren.

Et problem ved denne begrensningen er at det begrenser endringsadgangen for byggherren, og kan føre til at byggherren ikke kan gjennomføre endringer som samlet sett ville vært mer lønnsomme. Behovet for forutsigbarhet for leverandøren, kolliderer dermed med selskapets behov for en vid endringsadgang. Historisk sett har selskapet hatt en svært vid endringsadgang i offshorekontrakter.¹⁰¹ Dette er begrunnet med at det er store prosjekter hvor det vil oppstå situasjoner som nødvendiggjør endringer. Det kan derfor sies at behovet til selskapet for å ha en vid endringsadgang, vil være viktigere å ivareta enn behovet til leverandøren om forutsigbarhet.

8.4 Vurdering av arbeidspliktens grenser

Slik bestemmelsen er utformet nå, er det svært vanskelig for leverandøren å vite hvor arbeidspliktens grense går. Ordlyden i seg selv sier veldig lite om hvilke momenter som er av betydning, og temaet er lite omtalt i litteraturen. Alternativet ved å ikke gjennomføre arbeidet innebærer en betydelig risiko for og holdes økonomisk ansvarlig for forsinkelse og mangler. Dagens løsning legger et betydelig press på leverandøren til å gjennomføre endringene, nesten uavhengig av hvor store de er. Ofte vil leverandøren gjennomføre arbeidet og å kreve justering i tid/pris, men i tilfeller som nevnt ovenfor,¹⁰² vil det ikke alltid være i leverandørens interesse å måtte gjennomføre store endringer i prosjektet.

I NS 8407 oppstilles det en 15 %-grense som gjør at byggherren ikke kan pålegge leverandøren å gjøre endringer utover 15 % netto tillegg til kontraktssummen. Dette fører til mer forutsigbarhet enn i NTK 15. Leverandøren er stort sett mye svakere økonomisk enn selskapet, og ut ifra hensyn til den svakere part kan det tenkes at en såpass viktig grense må være tydeligere for leverandøren. Samtidig ville det ført til at endringsadgangen for selskapet blir begrenset. I offshore-prosjekter kan det i flere tilfeller skje endringer i teknologi, eller på andre områder som fører til at en endring på over 15 % kan forhindre et problem som har oppstått. Det kan også føre til at selskapet sparer masse på å gjennomføre endringene. En slik grense kan derfor også

¹⁰¹ Se pkt. 2.2

¹⁰² Se pkt 8.1

ses på som et problem ved at ønskede endringer ikke kan pålegges. En 15%-grense vil være en løsning som kan forhindre mer hensiktsmessige avgjørelser, som tas ut ifra en helhetlig vurdering.

Det kan også påpekes at totalleverandøren ofte vil ha god kapasitet til å gjennomføre store endringer. Et eksempel som illustrerer poenget fra landentreprisen: Veidekke vil ha nærmest uendelig kapasitet som hovedentreprenør. Snekkeren i siste rekke av underleverandører vil ikke ha den samme kapasiteten til å gjennomføre store endringer. Det samme argumentet gjør seg gjeldende dersom man back to back-regulerer NTK 15 fra totalleverandøren ned til et lokalt verft. Man ser at en 15%-grense vil være nyttig for underleverandører, men at en slik grense kan være hemmende i kontrakt mellom selskapet og leverandøren.

Et alternativ kunne vært og inntatt momentene om tidspunkt for endring og leverandørens kapasitet i art. 12.1 tredje ledd. Som vurdert tidligere har ordlyden i NTK 15 spesielt stor betydning på grunn av de mange revisjonene av kontrakten. Dersom momentene hadde vært inntatt i ordlyden ville det hatt større vekt og påvirkning på rimelighetsvurderingen. Det ville på denne måten vært lettere for leverandøren å gjøre en vurdering av omfattende endringer som selskapet pålegger han å gjennomføre. Samtidig ville det ikke tatt fra selskapet muligheten til å pålegge store endringer som er hensiktsmessige. Leverandøren ville dermed hatt en større mulighet til å vurdere om de pålagte endringene av arbeidet går utenfor arbeidspliktens grense. Dette ville ført til en mer balansert løsning.

I de fleste situasjoner er leverandøren interessert i å arbeide mer mot justering i tid/pris, men i noen tilfeller vil det ikke være i leverandørens interesse å gjennomføre store endringer. Leverandøren er derfor avhengig av en løsning som i større grad klargjør arbeidspliktens grenser. Leverandøren må selv påberope overskridelse av art. 12.1 tredje ledd. Dersom grensen ikke er klar vil det være svært vanskelig for leverandøren å vite når grensen er overskredet. For at leverandøren skal vite hva som kan pålegges av endringer fra selskapet, bør grensen for endringsadgangen til selskapet være klarere i art. 12.1 tredje ledd. Dette vil føre til at arbeidspliktens grense ved endringer blir mer forutsigbar for leverandøren. Etter min vurdering er det klart at arbeidspliktens grenser ved endringer av arbeidet ikke er klar nok i NTK 15.

8.5 Konklusjon

Etter en vurdering av ordlyden i art. 12.1 tredje ledd, er det ikke mulig å utlede noen klar terskel for selskapets endringsadgang. Dette fører til at det heller ikke er mulig å utlede noen klar terskel for arbeidspliktens grense ved endringer som selskapet pålegger leverandøren å gjennomføre. Ulike momenter vektlegges avhengig av sak til sak. En styrke ved dette er at regelen tilpasses ulike situasjoner på grunn av rimelighetsvurderingen som må gjennomføres. En svakhet med denne tilnærmingen er at det vil være svært vanskelig for leverandøren å vite hva som ligger innenfor arbeidspliktens grenser, og hva som ligger utenfor.

Konklusjonen er at det ikke er mulig å utlede en klar terskel for arbeidspliktens grense.

9 Arbeidsplikt etter levering av kontraktsgjenstanden

9.1 Problemstilling

Til nå er arbeidspliktens grenser og arbeidsplikt ved ulike utviklinger behandlet. Den siste delen av arbeidspliktens innhold som skal behandles er den tidsmessige dimensjonen. Det vil være naturlig å tenke at leverandørens arbeidsplikt kun gjelder i det tidsrommet hvor leverandøren disponerer over kontraktsgjenstanden, og at leverandørens ytelsesplikt stopper ved levering av kontraktsgjenstanden. Det kan imidlertid tenkes at det er mangler ved kontraktsgjenstanden. Hva skjer i så fall med leverandørens arbeidsplikt? Problemstillingen er hvor langt leverandørens arbeidsplikt strekker seg.

9.2 Leverandørens naturaloppfylleelsesplikt

Art. 25.2 første ledd slår fast at dersom leverandøren har ansvar for en mangel «[...] skal han snarest mulig utbedre mangelen for egen regning». Dette bekrefter at leverandøren kan pålegges arbeidsplikt etter levering av kontraktsgjenstanden.

Denne utbedringsplikten kan sammenlignes med kjøperens krav om retting dersom det er en mangel på produktet, jf. kjl. § 34 første ledd. Selskapet har krav på at kontraktsgjenstanden samsvarer med kontrakten og leverandørens prosjektering. En slik utbedringsplikt kan begrunne det avtalerettslige prinsippet om kjøpers berettigede forventninger. Selskapet skal kunne regne med å motta en kontraktsgjenstand som svarer til prosjekteringen til leverandøren, og som svarer til kontrakten som er inngått mellom partene. For at selskapet kan pålegge leverandøren utbedringsplikt må to vilkår være oppfylt: Det må være en mangel og det må være reklamert i tide, jf. art. 25.1 første og annet ledd.

Det vil ofte være vanskelig for selskapet å presist peke på en mangel, jf. art. 25.1 første ledd. Denne problematikken skal ikke diskuteres i dette tilfellet. Her tas det utgangspunkt i at det foreligger en mangel. For at mangelen skal få betydning for arbeidsplikten til leverandøren, må selskapet reklamere i tide. Ordlyden sier at «Leverandøren har likevel bare ansvar for mangel som Selskapet har gitt Leverandøren melding om uten ugrunnet opphold etter at det oppdaget eller burde ha oppdaget den. Slik melding må senest være gitt innen utløpet av Garantiperioden.», jf. art. 25.1 andre ledd. Garantiperioden er definert i art. 23.2 og sier at «Garantiperioden begynner når Leveringsprotokoll opprettes, og utløper to år deretter.». Dette viser at den

absolutte reklamasjonsfristen for selskapet er to år etter leveringsprotokoll er opprettet. Den relative fristen er «uten ugrunnet opphold», og er en skjønnsmessig vurdering. Denne vurderingen skal ikke diskuteres videre. Det er verdt å påpeke at denne fristen er annerledes enn den preklusive fristen ved endringsordrekrav og omtvistet endringsordre. Dette kan begrunnes med at en mangel kan innebære svært mye, og det kan ofte være vanskelig for selskapet å oppdage mangelen.

En viktig presisering er at leverandøren har utbedringsplikt, men ikke utbedringsrett. Leverandøren har dermed en plikt til å arbeide, men ikke rett til å arbeide. Art. 25.3 andre ledd sier at «Dersom Selskapet ikke vil at Leverandøren skal utføre utbedringsarbeidet, skal Leverandøren betale et beløp til Selskapet for utbedringsarbeidet». Dette viser at det er helt opp til selskapet hvorvidt de vil pålegge leverandøren utbedringsplikt eller betalingsplikt.

Leverandørens mislighold bør møtes med virkemidler som sikrer at selskapets grunnleggende behov for riktig ting til riktig tid, blir ivarettatt.¹⁰³ Dette kan være et argument for at selskapet kan velge om leverandøren blir pålagt arbeidsplikt ved mangelsansvar, eller om selskapet kan kreve at noen andre utbedrer mangelen og leverandøren betaler for det. Hvis samarbeidsmiljøet mellom partene har surnet og leverandøren har vist seg lite egnet, kan det være i selskapets interesse at noen andre utfører arbeidet, mot at leverandøren holdes økonomisk ansvarlig.

I noen tilfeller vil det være umulig å utbedre mangelen. I slike tilfeller faller man tilbake på alminnelig kontraktsrett.¹⁰⁴ Grunnlaget for synspunktet kom i den såkalte «Wingull-dommen».¹⁰⁵ Voldgiftsdommen handler om erstatningskrav da det viste seg etter gjentatte utbedringsforsøk at det var umulig å utbedre mangelen. Dette synspunktet synes nå å være alminnelig akseptert, men terskelen er meget høy.¹⁰⁶ Det betyr at det selv etter de strenge reglene i NTK 15, kan man i visse situasjoner havne utenfor kontraktens reguleringer, og dermed falle tilbake på bakgrunnsretten. I en slik situasjon vil arbeidsplikten opphøre, men leverandøren må nok belage seg på en høy erstatning.

¹⁰³ Kaasen (2018) s. 613

¹⁰⁴ Kaasen (2018) s. 677, jf. Hagstrøm (2011) s. 657-658

¹⁰⁵ ND 1979 s. 231

¹⁰⁶ Snipsøyr (2016) s. 121

9.3 Konklusjon

Begge parter har rett til naturaloppfyllelse. Selskapet har rett til naturaloppfyllelse i form av ferdigstillelse av kontraktsgjenstanden. Leverandøren har krav på oppfyllelse i form av å bli kompensert for det arbeidet som er utført. Arbeidsplikten strekker seg så langt at naturaloppfyllelse er oppnådd. Det kan ende opp med å være flere år etter levering av kontraktsgjenstanden. Dersom det er umulig å utbedre mangelen faller man tilbake på bakgrunnsretten. Grunnen til at selskapet har adgang til å bestemme om leverandøren skal utbedre mangelen, eller om leverandøren kun skal dekke utbedringene økonomisk, er for å sikre at selskapet skal få oppfylt sin kontraktsinteresse raskest mulig.

Konklusjonen er at arbeidsplikten strekker seg så langt at naturaloppfyllelsen er oppnådd.

10 Avslutning

Denne fremstillingen har tatt sikte på å forklare og belyse ulike aspekter ved leverandørens arbeidsplikt i NTK 15. For å kunne finne frem til arbeidspliktens innhold, har jeg valgt å se arbeidsplikten i forskjellige situasjoner som kan utvikle seg i løpet av kontraktsperioden. Arbeidsplikten utledes av mange ulike bestemmelser i kontrakten. Problemstillingene som er reist, og de ulike temaene som er vurdert, har tatt for seg de mest sentrale delene av arbeidsplikten og har gitt et dypere innblikk i hvordan hele systemet henger sammen.

Utgangspunktet for arbeidsplikten er den kontraktsfestede arbeidsplikten. Jeg har fokusert på hvordan arbeidspliktens innhold blir påvirket av ulike utviklinger. Her ser man arbeidsplikten i en annen form enn den kontraktsfestede arbeidsplikten. Leverandøren pålegges arbeidsplikt dersom systemet i endringsmekanismen anvendes på riktig måte. Dette innebærer at formkravene er oppfylt, og at arbeidsplikten som pålegges leverandøren ved endringer, er innenfor den endringsadgangen selskapet har. Motsetningsvis har leverandøren ikke arbeidsplikt dersom formkravene til instruks og endringsordre ikke er oppfylt. Leverandøren pålegges heller ikke arbeidsplikt dersom selskapet retter krav om endring av arbeidet som går utenfor hans endringsadgang.

Jeg har vurdert selskapets adgang til å påvirke leverandørens arbeidsplikt ved endringer. Videre har jeg sett at arbeidsplikten til leverandøren kan være situasjonsbetinget. Situasjoner som nødvendiggjør endringer, kan pålegge leverandøren arbeidsplikt, selv om selskapet ikke har utstedt hverken endringsordre eller instruks først. Jeg har undersøkt arbeidspliktens utstrekning i tid, og hvordan leverandøren kan pålegges arbeidsplikt etter levering av kontraktsgjenstanden. Her er naturaloppfyllelsesplikten sentral, og kan i stor grad påvirke arbeidsplikten til leverandøren. Jeg har kommet frem til at arbeidspliktens grense er vanskelig å definere. Det er forsøksvis kommet med alternativer til utformingen av den aktuelle bestemmelsen, som skal svare på kritikken jeg har rettet.

Litteraturliste

Litteratur

- Barbo (1997) Barbo, Jan Einar. Kontraktsomlegging i entrepriseforhold. Om håndteringen av endringer og endrede forhold i kontraktspraksis. Oslo: Universitetsforlaget, 1997.
- Bjerkem (2018) Bjerkem, Jon D., Norsk Totalkontrakt 2015: med kommentarer, Oslo: Gyldendal, 2018.
- Hagstrøm (2011) Hagstrøm, Viggo. Obligasjonsrett. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2011.
- Komissar (2014) Komissar, Sofie. Uekte endringer. Bruken av endringsreglene i NS 8405 og NF 07 på utilsiktede forhold. I: Marlus nr. 434 (2014).
- Kaasen (2018) Kaasen, Knut, Tilvirkningskontrakter: med kommentar til NTK 15 og NF 15, Oslo: Universitetsforlaget, 2018.
- Mestad (1991) Mestad, Ola. Om force majeure og risikofordeling i kontrakt. Oslo: Universitetsforlaget, 1991.
- Nordtvedt (2013) Nordtvedt, Henning, mfl. NS 8407: Kommentaarutgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2013.
- Snipsøyrr (2016) Snipsøyrr, Bjarne. Utbedringsplikten i kommersielle tilvirkningskjøp. Om bakgrunnsrett og reguleringene i utvalgte standardkontrakter. I: Marlus nr. 466 (2016).

Woxholth (2021)

Woxholth, Geir. Avtalerett, 11. utgave, Oslo: Gyldendal, 2021.

Annen litteratur

Kolrud (2000)

Kolrud, Helge Jacob. Ny standardkontrakt for offshoreleveranser, NTK 2000 – Norsk Totalkontrakt 2000. I: Tidsskrift for Forretningsjus (2000).

Kaasen (2005)

Kaasen, Knut. «Dynamisk kontraktsrett» - et fruktbart grep? I: Tfr (2005).

Rettspraksis

ND 1979 s. 231

Rt. 1992 s. 992

Rt. 2003 s. 1132

Rt. 2010 s. 961

Rt. 2010 s. 1345

Rt. 2012 s. 1729

Rt. 2014 s. 5020

HR-2016-1447

HR-2020-228-A

Standardkontrakter

NTK 15	Norsk Totalkontrakt 2015
NF 15	Norsk Fabrikasjonskontrakt 2015
NS 8407	Norsk Standard 8407. Alminnelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser. 2011
NSC 05	Norwegian Subsea Contract 2005
NTK MOD 15	Norsk Totalkontrakt Modifikasjon 2015
NTK MOD + MOD 15	Norsk Totalkontrakt Modul og Modifikasjon 2015
NIB 16	Norske Innkjøpsbetingelser 2016